

KOMISSION TIEDONANTO

EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa tarkoitettua kauppaa kohdistuvan vaikutuksen käsitettä koskevista suuntaviivoista

(2004/C 101/07)

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

1. JOHDANTO

- Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa sovelletaan yritysten horisontaalisiin ja vertikaalisiin sopimuksiin ja menettelytapoihin, "jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan".
- Tulkittaessaan 81 ja 82 artiklaa yhteisöjen tuomioistuimet ovat jo selkeyttäneet merkittävästi jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistuvaa vaikutusta koskevan käsitteen sisältöä ja soveltamisalaa.
- Näissä suuntaviivoissa tarkastellaan yhteisöjen tuomioistuinten luomia periaatteita, jotka liittyvät 81 ja 82 artiklan mukaisen kauppaa kohdistuvan vaikutuksen käsitteen tulkintaan. Lisäksi suuntaviivoissa selvennetään sääntöjä, joiden avulla määritetään, milloin sopimukset yleensä eivät ole omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (sääntö siitä, milloin vaikutus kauppaan ei ole tuntuva, ns. NAAT-sääntö). Suuntaviivoja ei ole tarkoitettu tyhjentäviksi. Tavoitteena on määrittää menetelmä kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitteen soveltamista varten ja opastaa, miten käsitettä sovelletaan usein toistuvissa tilanteissa. Näiden suuntaviivojen tarkoituksena on myös antaa jäsenvaltioiden tuomioistuimille ja viranomaisille 81 ja 82 artiklan mukaisen kauppaa kohdistuvan vaikutuksen käsitteen soveltamista koskevia ohjeita, jotka eivät kuitenkaan velvoita niitä.
- Suuntaviivoissa ei tarkastella sitä, milloin on kyse 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tuntuvasta kilpailun rajoittamisesta. Tätä kysymystä, joka on erillinen kysymyksestä koskien sopimuksia, jotka ovat omiaan rajoittamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden välistä kauppaa, tarkastellaan komission tiedonannossa vähämerkityksisistä sopimuksista, jotka eivät Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla rajoita tuntuvasti kilpailua⁽¹⁾ (de minimis -sääntö). Suuntaviivojen tarkoituksena ei ole myöskään selvittää valtion tukea koskevan perustamissopimuksen 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitettä.
- Nämä suuntaviivat, NAAT-sääntö mukaan luettuna, eivät vaikuta yhteisöjen tuomioistuimen tai ensimmäisen asteen tuomioistuimen mahdollisiin tulkintoihin 81 ja 82 artiklasta.

2. KAUPPAAN KOHDISTUVAN VAIKUTUKSEN PERUSTE

2.1 Yleiset periaatteet

- Perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa säädetään, että "yhteismarkkinoille soveltumattomia ja kiellettyjä

ovat sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääriytyy yhteismarkkinoilla". Yksinkertaisuuden vuoksi käsitteitä "sopimukset", "yritysten yhteenliittymien päätökset" ja "yhdenmukaistetut menettelytavat" kutsutaan yhteisesti "sopimuksiksi".

- Perustamissopimuksen 82 artiklassa säädetään, että "yhteismarkkinoille soveltumattomia ja kiellettyjä on yhden tai useamman yrityksen määrävän aseman väärinkäyttö yhteismarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla, jos se on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan". "Menettelytapoilla" tarkoitetaan jäljempänä määrävässä asemassa olevan yrityksen käyttäytymistä.
- Myös perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta annetussa asetuksessa 1/2003⁽²⁾ olevan 3 artiklan soveltamisala määräytyy kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitteen mukaan.
- Asetuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisten ja tuomioistuinten on sovellettava 81 artiklaa perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin sopimuksiin, yritysten yhteenliittymien päätöksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka saattavat vaikuttaa kyseisessä säännöksessä tarkoitettuun jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, jos ne soveltavat kansallista kilpailulainsäädäntöä mainitunlaisiin sopimuksiin, päätöksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Samaten jos jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset ja tuomioistuimet soveltavat kansallista kilpailulainsäädäntöä perustamissopimuksen 82 artiklassa kiellettyihin väärinkäyttötapauksiin, niiden on myös sovellettava perustamissopimuksen 82 artiklaa. Jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisten ja tuomioistuinten on sovellettava 81 ja 82 artiklaa asetuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti myös silloin, kun ne soveltavat kansallista kilpailulainsäädäntöä sellaisiin sopimuksiin ja sääntöjenvastaisiin menettelytapoihin, jotka saattavat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Toisaalta kansallisten kilpailuviranomaisten ja tuomioistuinten ei ole pakko soveltaa kansallista kilpailulainsäädäntöä, kun ne soveltavat 81 ja 82 artiklaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikuttaviin sopimuksiin, päätöksiin ja yhdenmukaistettuihin tai sääntöjenvastaisiin menettelytapoihin. Tällöin ne voivat rajoittaa soveltamaan yhteisön kilpailusääntöjä.

10. Asetuksen 3 artiklan 2 kohdasta seuraa, että kansallisen kilpailulainsäädännön soveltaminen ei saa johtaa sellaisen sopimusten, yritysten yhteenliittymien päätösten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen kieltämiseen, jotka saattavat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, mutta jotka eivät rajoita kilpailua perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla tai jotka täyttävät perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdassa määrätyt edellytykset tai jotka kuuluvat perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamiseksi annetun asetuksen piiriin. Asetuksen 1/2003 nojalla ei kuitenkaan estetä jäsenvaltioita hyväksymästä ja soveltamasta alueellaan tiukempia kansallisia lakeja, joissa kielletään tai säädetään rangaistaviksi yritysten toteuttamat yksipuoliset toimet.
11. Lopuksi on pantava merkille, että 3 artiklan 3 kohdassa säädetään, että 3 artiklan 1 ja 2 kohtaa ei sovelleta, kun jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset ja kansalliset tuomioistuimet soveltavat yrityskeskittymien valvontaa koskevaa kansallista lainsäädäntöä, eivätkä ne estä sellaisten kansallisen lainsäädännön määräysten soveltamista, joiden pääasiallinen tavoite eroaa perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa tarkoitettusta tavoitteesta, sanotun rajoittamatta yhteisön lainsäädännön yleisten periaatteiden ja muiden säännösten soveltamista.
12. Kauppaan kohdistuvan vaikutuksen peruste on yhteisön oikeuteen liittyvä itsenäinen peruste, jota on arvioitava erikseen kussakin tapauksessa. Se on sovellettavan lain valintaa koskeva peruste, jonka mukaan määräytyy yhteisön kilpailuoikeuden soveltamisala⁽³⁾. Yhteisön kilpailusääntöjä ei sovelleta sellaisiin sopimuksiin ja menettelytapoihin, jotka eivät ole omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
13. Kauppaan kohdistuvan vaikutuksen perusteen mukaan määräytyy, sovelletaanko 81 ja 82 artiklaa sellaisiin sopimuksiin ja menettelytapoihin, joilla saattaa olla vähäisiä rajatylittäviä vaikutuksia yhteisössä. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan sopimuksen tai menettelytavan on oltava omiaan vaikuttamaan "tuntuvasti" jäsenvaltioiden väliseen kauppaan⁽⁴⁾.
14. Perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamiseksi sopimuksen on oltava omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Edellytyksenä ei ole, että sopimuksen jokaisen yksittäisen, sopimuksesta johtuvia kilpailunrajoituksia sisältävän osan on oltava omiaan vaikuttamaan kauppaan⁽⁵⁾. Jos sopimus kokonaisuudessaan on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, koko sopimukseen sovelletaan yhteisön oikeutta, myös sellaisiin sopimuksen osiin, joilla ei ole yksinään vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Sellaisissa tapauksissa, joissa osapuolten sopimussuhteet koskevat useita toimintoja, näiden toimintojen on liityttävä suoraan toisiinsa ja oltava kiinteä osa samaa yleistä liiketoimintajärjestelyä, jotta ne olisivat osa samaa sopimusta⁽⁶⁾. Ellei näin ole, jokainen toiminto muodostaa erillisen sopimuksen.
15. On myös epäoleennaista, onko tietyn yrityksen osallistumisella sopimukseen tuntuva vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan⁽⁷⁾. Yritys ei voi välttyä yhteisön oikeussääntöjen soveltamiselta pelkästään sen perusteella, että yrityksellä on merkityksetön osuus sopimuksessa, joka on itsessään omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
16. Yhteisön oikeussääntöjen soveltamiseksi ei ole tarpeen osoittaa yhteyttä väitetyn kilpailunrajoittamisen ja sen välillä, että sopimus on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Myös ei-rajoittavat sopimukset voivat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Esimerkiksi valikoivat jakelusopimukset, jotka perustuvat yksinomaan tuotteen luonteella perusteltaviin laadullisiin valintakriteereihin ja joilla ei rajoiteta kilpailua 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla, voivat kuitenkin vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Väitteet sopimuksesta aiheutuvista kilpailunrajoituksista voivat kuitenkin olla selvä osoitus siitä, onko sopimus omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Esimerkiksi jakelusopimus, jossa kielletään tuonti, on luonteensa vuoksi omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, vaikka tällainen vaikutus ei välttämättä ole tuntuva⁽⁸⁾.
17. Perustamissopimuksen 82 artiklan soveltaminen edellyttää, että jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikutetaan väärinkäytöksellä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että jokaista yksittäistä toimea on arvioitava erikseen. Määrävässä asemassa olevan yrityksen kokonaisstrategian eri osia on arvioitava sen kokonaisvaikutuksen perusteella. Jos määrävässä asemassa oleva yritys maksuu erilaisia menettelytapoja yhden ja saman tavoitteen saavuttamiseksi, esimerkiksi kilpailijoiden poistamiseksi tai sulkemiseksi markkinoilta, 82 artiklaa voidaan soveltaa kaikkiin menettelytapoihin, jotka ovat osa tätä kokonaisstrategiaa, jos vähintään yksi näistä menettelytavoista on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan⁽⁹⁾.
18. Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan sanamuodosta ja yhteisöjen tuomioistuinten oikeuskäytännöstä seuraa, että kauppaan kohdistuvan vaikutuksen perusteen soveltamisessa on otettava huomioon etenkin seuraavat kolme käsitettä:
- "jäsenvaltioiden välinen kauppa"
 - "on omiaan vaikuttamaan" ja
 - "tuntuva vaikutus".

2.2 "jäsenvaltioiden välisen kaupan" käsite

19. Käsitteellä "kauppa" ei tarkoiteta ainoastaan perinteistä rajatylittävää tavaroiden ja palvelujen vaihdantaa⁽¹⁰⁾. Se on laaja käsite, joka kattaa kaiken rajatylittävän taloudellisen toiminnan sisältäen yritysten sijoittautumisen⁽¹¹⁾. Tämä tulkinta on yhdenmukainen perustamissopimuksessa vahvistetun tavaroiden, palvelujen, henkilöiden ja pääoman vapaata liikkuvuutta koskevan päämäärän kanssa.
20. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan "kaupan" käsitteeseen kuuluvat myös tapaukset, joissa sopimuksilla tai menettelyillä on vaikutusta markkinoiden kilpailurakenteeseen. Sopimukseen ja menettelytapoihin, joilla suljetaan tai uhataan sulkea kilpailija yhteisön markkinoilta ja jotka vaikuttavat siten yhteisön sisäisen kilpailun rakenteeseen, voidaan soveltaa yhteisön kilpailusääntöjä⁽¹²⁾. Jos yritys joutuu tai on vaarassa joutua poistumaan markkinoilta, sillä on vaikutusta yhteisön sisäisen kilpailun rakenteeseen ja siten myös yrityksen harjoittamiin taloudellisiin toimintoihin.
21. Vaatimuksella, jonka mukaan menettelytavalla on vaikutettava "jäsenvaltioiden väliseen" kauppaan, tarkoitetaan, että menettelyllä on oltava vaikutusta rajatylittävään taloudelliseen toimintaan vähintään kahden jäsenvaltion välillä. Edellytyksenä ei ole, että sopimuksen tai menettelytavan on vaikutettava yhden jäsenvaltion koko alueen ja toisen jäsenvaltion koko alueen väliseen kauppaan. Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa voidaan soveltaa myös tapauksiin, joissa osallisena on jonkin jäsenvaltion osa, mikäli kauppaan kohdistuva vaikutus on tuntuva⁽¹³⁾.
22. Kauppaan kohdistuvan vaikutuksen perusteen soveltaminen ei ole riippuvainen merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden määritelmästä. Myös kansallisilla tai alueellisilla markkinoilla toteutettavilla toimilla saattaa olla vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan⁽¹⁴⁾.

2.3 Käsite "on omiaan vaikuttamaan"

23. Käsitteellä "on omiaan vaikuttamaan" määritellään jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistuvan vaikutuksen luonne. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen tulkinnan mukaan käsitteellä "on omiaan vaikuttamaan" tarkoitetaan, että menettelytavan on objektiivisten oikeudellisten ja tosiasiallisten seikkojen perusteella annettava riittävästi aihetta epäillä, että sillä saattaa olla tosiasiallisesti tai mahdollisesti suoria tai välillisiä vaikutuksia jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteeseen⁽¹⁵⁾ ⁽¹⁶⁾. Kuten edellä 20 kohdassa todetaan, yhteisöjen tuomioistuin tulkitsee lisäksi sitä, vaikuttaako sopimus tai menettelytapa kilpailun rakenteeseen. Sellaisissa tapauksissa, joissa sopimus tai

menettelytapa on omiaan vaikuttamaan yhteisön sisäiseen kilpailun rakenteeseen, asia kuuluu yhteisön toimivaltaan.

24. Yhteisöjen tuomioistuimen "kaupan rakennetta" koskevassa tulkinnassa painotetaan seuraavia näkökohtia, joita käsitellään jäljempänä:
- a) "objektiivisiin oikeudellisiin ja tosiasiallisiin seikkoihin perustuva riittävä todennäköisyys",
 - b) vaikutus "jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteeseen",
 - c) "tosiasiallisesti tai mahdollisesti suora tai välillinen vaikutus" kaupan rakenteeseen.

2.3.1 Objektiivisiin oikeudellisiin ja tosiasiallisiin seikkoihin perustuva riittävä todennäköisyys

25. Kauppaan kohdistuvien vaikutusten arviointi perustuu objektiivisiin tekijöihin. Edellytyksenä ei ole kyseisten yritysten subjektiivinen aikomus. Jos voidaan todistaa, että yritysten aikomuksena on ollut vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, esimerkiksi jäsenvaltioiden välistä vientiä tai tuontia estämällä, tämä olennainen tekijä on kuitenkin otettava huomioon.
26. Ilmaisu "on omiaan vaikuttamaan" ja yhteisöjen tuomioistuimen viittaus "riittävään todennäköisyyteen" tarkoittavat sitä, että yhteisön toimivallan käyttö ei edellytä, että sopimus tai menettelytapa vaikuttaa tai on vaikuttanut tosiasiallisesti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Riittää, että sopimus tai menettelytapa saattaa vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan⁽¹⁷⁾.
27. Ei ole mitään velvoitetta tai tarvetta laskea sopimuksen tai menettelytavan vaikutusalaan kuuluvan jäsenvaltioiden välisen kaupan tosiasiallista määrää. Jos esimerkiksi sopimuksilla estetään vienti muihin jäsenvaltioihin, ei ole tarpeen arvioida kyseisten jäsenvaltioiden välisen samankaltaisen kaupan määrää tällaisen sopimuksen puuttuessa. Tämä tulkinta on yhdenmukainen kauppaan kohdistuvan vaikutuksen perusteen lainvalintaan liittyvän luonteen kanssa. Yhteisön toimivalta ulottuu sopimukseen ja menettelyihin, joilla saattaa olla valtioiden rajat ylittäviä vaikutuksia riippumatta siitä, onko tietyllä sopimuksella tai menettelyllä tosiasiallisesti tällaisia vaikutuksia.
28. Kauppaan kohdistuvan vaikutuksen perusteen arviointi perustuu useisiin tekijöihin, joilla ei ole yksinään välttämättä ratkaisevaa merkitystä⁽¹⁸⁾. Merkityksellisiä tekijöitä ovat sopimuksen ja menettelyn luonne, sopimuksen tai menettelyn vaikutusalaan kuuluvien tuotteiden luonne ja asianomaisten yritysten asema ja merkitys⁽¹⁹⁾.

29. Sopimuksen ja menettelyn luonne on laadullinen osoitus siitä, onko sopimus tai menettely omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Jotkin sopimukset ja menettelyt ovat jo luonteensa takia omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, toiset edellyttävät sen sijaan yksityiskohtaista arviointia vaikutuksen toteamiseksi. Valtioiden rajat ylittävät kartellit ovat yksi esimerkki ensin mainituista, kun taas pelkästään yhden jäsenvaltion alueella toimivat yhteisyritykset ovat esimerkki jälkimmäisistä. Tätä näkökohtaa tarkastellaan yksityiskohdaisesti jäljempänä 3 osassa, jossa käsitellään eri ryhmiin kuuluvia sopimuksia ja menettelyjä.
30. Sopimusten tai menettelyjen soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden luonne on myös osoitus siitä, ovatko ne omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Jos tuotteilla on niiden luonteen vuoksi helppo käydä kauppaa rajojen yli tai jos ne ovat tärkeitä yrityksille, jotka haluavat päästä muiden jäsenvaltioiden markkinoille tai laajentaa niillä toimintaansa, yhteisön toimivalta on helppompi määrittää kuin tapauksissa, joissa muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneiden toimittajien tarjoamien tuotteiden kysyntä on niiden luonteen vuoksi vähäistä ja jos tuotteilla on vähäinen merkitys toiseen jäsenvaltioon sijoittautumisen tai tällaisesta sijoittautumispaikasta toteutettavan taloudellisen toiminnan laajentamisen näkökulmasta⁽²⁰⁾. Sijoittautumiseen kuuluu mm. se, että yhteen jäsenvaltioon sijoittautuneet yritykset perustavat myynti- tai sivukonttoreita tai tytäryhtiöitä toiseen jäsenvaltioon.
31. Asianomaisten yritysten markkina-asema ja myynnin määrä ovat määrällisiä osoituksia siitä, onko kyseessä oleva sopimus tai menettelytapa omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tätä näkökohtaa, joka on olennainen osa vaikutuksen tuntuvuuden arviointia, tarkastellaan jäljempänä 2.4 kohdassa.
32. Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi on välttämätöntä ottaa huomioon sopimukseen tai menettelyyn liittyvät oikeudelliset ja tosiasialliset seikat. Asiaa koskeva taloudellinen ja oikeudellinen asyayhteys antaa selvän käsityksen jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistuvan vaikutuksen mahdollisuudesta. Jos jäsenvaltioiden välillä on absoluuttisia, sopimukseen tai menettelyyn nähden ulkoisia esteitä rajatylittävälle kaupalle, kauppaan saattaa kohdistua vaikutuksia vain, jos on todennäköistä, että nämä esteet häviävät lähitulevaisuudessa. Tapauksissa, joissa esteet eivät ole absoluuttisia vaan pelkästään vaikeuttavat rajatylittäviä toimintoja, on ensisijaisen tärkeää varmistaa, ettei sopimuksilla ja menettelyillä vaikeuteta edelleen tällaisia toimintoja. Tällaiset sopimukset ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
- 2.3.2 *Vaikutus ”jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteeseen”*
33. Jotta 81 ja 82 artiklaa voidaan soveltaa, menettelyllä on oltava vaikutusta ”jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteeseen”.
34. ”Kaupan rakenne” on neutraali käsite. Edellytyksenä ei ole, että kauppaa rajoitetaan tai kaupan määrää vähennetään⁽²¹⁾. Kaupan rakenteisiin voi kohdistua vaikutuksia myös sopimuksesta tai menettelytavasta johtuvan kaupan kasvun vuoksi. Asia kuuluu yhteisön toimivaltaan, jos jäsenvaltioiden välinen kauppa todennäköisesti kehittyy erilaiseksi sopimuksen tai menettelyn johdosta kuin se olisi todennäköisesti kehittynyt ilman sopimusta tai menettelyä⁽²²⁾.
35. Tämä tulkinta ilmentää sitä tosiseikkaa, että kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsite on lainvalintaan liittyvä, ja sen avulla voidaan erottaa yhtäältä ne sopimukset ja menettelyt, joilla saattaa olla rajatylittäviä vaikutuksia yhteisön kilpailusääntöjen mukaisen tutkimuksen oikeuttamiseksi, ja toisaalta ne sopimukset ja menettelyt, joilla ei voi olla tällaisia vaikutuksia.
- 2.3.3 *”Tosiasiallisesti tai mahdollisesti suora tai välillinen vaikutus” kaupan rakenteeseen*
36. Sopimuksilla ja menettelyillä voi olla ”tosiasiallisesti tai mahdollisesti suora tai välillinen” vaikutus jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteisiin.
37. Sopimuksen tai menettelyn soveltamisalaan kuuluvilla tuotteilla on tavallisesti suoria vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Jos esimerkiksi eri jäsenvaltioihin sijoittautuneet tietyn tuotteen valmistajat sopivat jakavansa markkinat, sillä on suoria vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kyseisten tuotteiden markkinoilla. Suoria vaikutuksia aiheuttaa esimerkiksi myös menettely, jossa toimittaja rajoittaa jakelijoille myöntämiään alennuksia siinä jäsenvaltiossa myytäviin tuotteisiin, johon jakelijat ovat sijoittautuneet. Tällaisilla menettelyillä lisätään vientiin tarkoitettujen tuotteiden suhteellista hintaa, vähennetään mielenkiintoa vientiin ja heikennetään vientituotteiden kilpailukykyä.
38. Sopimuksen tai menettelyn soveltamisalaan kuuluviin tuotteisiin yhteydessä olevat toiset tuotteet aiheuttavat usein välillisiä vaikutuksia. Välillisiä vaikutuksia voi aiheutua esimerkiksi sopimuksista tai menettelyistä, joilla on vaikutusta sellaisten yritysten taloudellisiin rajatylittäviin toimintoihin, jotka käyttävät sopimuksen tai menettelyn soveltamisalaan kuuluvia tuotteita tai muutoin turvautuvat niihin⁽²³⁾. Tällaisia vaikutuksia voi aiheutua esimer-

kiksi, jos sopimus tai menettelytapa liittyy välituotteeseen, jolla ei käydä kauppaa mutta jota käytetään kaupankäyntiin tarkoitetun lopputuotteen tuotannossa. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan sopimus, jolla vahvistetaan konjakin tuotannossa käytettävien alkoholijuomien hinnat, on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan⁽²⁴⁾. Vaikka raaka-ainetta ei suunnattu vientiin, lopputuote – konjakk – suunnattiin vientiin. Tällaisissa tapauksissa sovelletaan siten yhteisön kilpailulainsäädäntöä, jos lopputuotteella käytävään kauppaan voi kohdistua tuntuvia vaikutuksia.

39. Sopimuksen tai menettelytavan soveltamisalaan kuuluvilla tuotteilla voi olla myös välillisiä vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Esimerkiksi sopimukset, joissa valmistaja myöntää takuun vain jakelijoiden sijoittautumisjäsenvaltiossaan markkinoimille tuotteille, eivät mitenkään kannusta muissa jäsenvaltioissa olevia kuluttajia ostamaan kyseisiä tuotteita, sillä nämä eivät voisi vedota takuuseen⁽²⁵⁾. Näin vaikeutetaan virallisten jakelijoiden ja rinnakkaiskaupan harjoittamaa vientiä, sillä kuluttajien silmissä tuotteet, joilla ei ole valmistajan takuuta, ovat vähemmän houkuttelevia⁽²⁶⁾.
40. Jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistuvilla tosiasiallisilla vaikutuksilla tarkoitetaan vaikutuksia, jotka aiheutuvat sopimuksen tai menettelytavan täytäntöönpanosta. Esimerkiksi samaan jäsenvaltioon sijoittautuneen toimittajan ja jakelijan välisellä sopimuksella, jossa kielletään vienti toisiin jäsenvaltioihin, aiheutetaan todennäköisesti tosiasiallisia vaikutuksia jäsenvaltioiden väliselle kaupalle. Ilman sopimusta jakelijan olisi mahdollista harjoittaa vientiä. On kuitenkin muistettava, että tosiasiallisia vaikutuksia ei tarvitse todistaa. Riittää, että sopimuksella tai menettelytavalla saattaa olla tällaisia vaikutuksia.
41. Mahdollisilla vaikutuksilla tarkoitetaan vaikutuksia, jotka ovat riittävän todennäköisesti mahdollisia tulevaisuudessa. Tämä tarkoittaa sitä, että ennakoitavissa oleva markkinakehitys on otettava huomioon⁽²⁷⁾. Vaikka kauppaan ei voisi kohdistua vaikutuksia sopimuksen teko hetkellä tai menettelyn täytäntöönpanohetkellä, 81 ja 82 artiklaa sovelletaan, jos tähän päätökseen johtaneet tekijät todennäköisesti muuttuvat lähitulevaisuudessa. Tältä osin on syytä tarkastella yhteisön tai kyseisen jäsenvaltion hyväksymien vapauttamistoimien vaikutusta ja muita ennakoitavissa olevia toimenpiteitä, joiden tavoitteena on poistaa kaupan oikeudelliset esteet.
42. Jos markkinaolosuhteet ovat tietynä ajankohtana epäsuotuisia rajatylittävälle kaupalle, esimerkiksi koska hinnat ovat samat kyseisissä jäsenvaltioissa, kauppaan saattaa silti kohdistua vaikutuksia, jos tilanne voi muuttua muutuneiden markkinaolosuhteiden myötä⁽²⁸⁾. Ratkaisevaa on se, onko sopimus tai menettelytapa omiaan vaikutta-

maan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, eikä niinkään se, onko niillä jollakin tietyllä hetkellä tosiasiallisia vaikutuksia.

43. Välillisten tai mahdollisten vaikutusten sisällyttäminen jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistuvien vaikutusten arviointiin ei tarkoita sitä, että arvio voi perustua etäisiin tai oletettuihin vaikutuksiin. Sen viranomaisen tai osapuolen, jonka mukaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan voi kohdistua tuntuvia vaikutuksia, on selvitettävä, kuinka todennäköistä on se, että sopimuksella tai menettelytavalla on välillisiä tai mahdollisia vaikutuksia. Oletetut tai teoreettiset vaikutukset eivät ole riittäviä yhteisön toimivallan määrittämiseksi. Esimerkiksi sopimus, jolla nostetaan sellaisen tuotteen hintaa, jolla ei voida käydä kauppaa, vähentää kuluttajien käytettävissä olevia tuloja. Koska kuluttajilla on vähemmän rahaa käytettävissään, he saattavat ostaa vähemmän muista jäsenvaltioista tuotuja tuotteita. Tällaisten tulovaikutusten ja jäsenvaltioiden välisen kaupan välinen yhteys on yleensä sellaisenaan liian etäinen, jotta asia kuuluisi yhteisön toimivaltaan.

2.4 "Tuntuvan vaikutuksen" käsite

2.4.1 Yleinen periaate

44. Kauppaan kohdistuvan vaikutuksen perusteeseen sisältyy määrällinen elementti, jolla yhteisön toimivalta rajataan sopimuksiin ja menettelytapoihin, joilla saattaa olla tietyn suuruisia vaikutuksia. Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa ei sovelleta sellaisiin sopimuksiin ja menettelytapoihin, jotka vaikuttavat markkinoihin ainoastaan merkityksellömällä tavalla, kun otetaan huomioon kyseessä olevien yritysten heikko asema kyseisten tuotteiden markkinoilla⁽²⁹⁾. Vaikutuksen tuntuvuutta onkin arvioitava ottaen erityisesti huomioon asianomaisten yritysten asema ja merkitys kyseisten tuotteiden markkinoilla⁽³⁰⁾.
45. Vaikutuksen tuntuvuuden arvioinnissa on otettava huomioon kulloisenkin yksittäisen tapauksen olosuhteet ja etenkin sopimuksen ja menettelytavan luonne, niiden soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden luonne ja asianomaisten yritysten markkina-asema. Jos sopimus tai menettelytapa on jo luonteensa vuoksi omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, niiden vaikutuksen tuntuvuutta koskeva raja-arvo on alempi kuin sopimusten ja menettelytapojen, jotka eivät ole luonteensa vuoksi omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Mitä suurempi on asianomaisten yritysten markkina-asema, sitä todennäköisemmin sopimus tai menettelytapa on omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan⁽³¹⁾.

46. Useissa tuontia ja vientiä koskevissa tapauksissa yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että tuntuvaa vaikutusta koskeva edellytys täyttyy, jos asianomaisten yritysten myynnin osuus markkinoista on noin viisi prosenttia ⁽³²⁾. Markkinaosuutta ei ole kuitenkaan aina pidetty ratkaisevana tekijänä. On tarpeen ottaa huomioon myös yritysten liikevaihto kyseisten tuotteiden markkinoilla ⁽³³⁾.
47. Vaikutuksen tuntuvuutta voidaan siten arvioida sekä absoluuttisesti (liikevaihto) että suhteellisesti vertaamalla asianomaisten yritysten asemaa markkinoiden muiden toimijoiden asemaan (markkinaosuus). Se, että arvioinnissa painotetaan asianomaisten yritysten asemaa ja merkitystä, on yhdenmukaista käsitteen "on omiaan vaikuttamaan" kanssa, jolla viitataan siihen, että arvioinnissa lähtökohdana on se, voiko sopimuksella tai menettelytavalla olla vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, eikä niinkään se, kohdistuuko rajatylittäviin tavara- ja palveluvirtoihin tosiasiallisia vaikutuksia. Asianomaisten yritysten markkina-asema ja niiden liikevaihto kyseisten tuotteiden markkinoilla ovat osoituksena siitä, voiko sopimuksella tai menettelytavalla olla vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Jäljempänä 52 ja 53 kohdassa esitetyt oletukset ilmentävät näitä kahta tekijää.
48. Tuntuvan vaikutuksen arviointi ei välttämättä edellytä kyseessä olevien markkinoiden määrittämistä ja markkinaosuuksien laskemista ⁽³⁴⁾. Yrityksen absoluuttinen myynti voi olla riittävä tukemaan sitä näkemystä, että vaikutus kauppaan on tuntuva. Tämä koskee etenkin sopimuksia ja menettelytapoja, jotka ovat jo luonteensa vuoksi omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, esimerkiksi siitä syystä, että ne liittyvät tuontiin tai vientiin tai että ne ulottuvat useisiin jäsenvaltioihin. Tällaisissa tapauksissa sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden liikevaihto voi olla riittävä sen päätelmän tekemiseksi, että jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistuu vaikutuksia, mikä vastaa jäljempänä olevassa 53 kohdassa esitettyä positiivista oletamusta.
49. Sopimuksia ja menettelytapoja on aina tarkasteltava niiden taloudellisessa ja oikeudellisessa asiayhteydessä. Vertikaalisissa sopimuksissa voi olla välttämätöntä ottaa huomioon samankaltaisten sopimusten rinnakkaisten verkostojen kumulatiiviset vaikutukset ⁽³⁵⁾. Vaikka yksittäinen sopimus tai sopimusten verkosto ei olisikaan omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, samankaltaisten sopimusten verkostolla saattaa kokonaisuudessaan olla tällaisia vaikutuksia. Edellytyksenä on kuitenkin, että yksittäisen sopimuksen tai sopimusten verkoston osuus kauppaan kohdistuvasta kokonaisvaikutuksesta on huomattava ⁽³⁶⁾.
- 2.4.2 *Vaikutuksen tuntuvuuden määrittäminen*
50. On mahdotonta vahvistaa yleisiä määrällisiä sääntöjä, jotka kattaisivat kaikki sopimusryhmät ja joiden perusteella voitaisiin määrittää, milloin nämä ovat omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. On kuitenkin mahdollista osoittaa, milloin kauppaan ei voi kohdistua huomattavia vaikutuksia. Ensinnäkin komissio on todennut tiedonannossaan vähämerkityksisistä sopimuksista, jotka eivät Euroopan yhteisön perustamis-sopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla rajoita tuntuvasti kilpailua ⁽³⁷⁾ (de minimis -sääntö), että sopimukset pienten ja keskisuurten yritysten välillä, siten kuin ne on määritelty komission suosituksen 96/280/EY liitteessä ⁽³⁸⁾, ovat harvoin omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tämä oletus perustuu siihen, että pienten ja keskisuurten yritysten toiminnot ovat luonteeltaan yleensä paikallisia tai korkeintaan alueellisia. Pienet ja keskisuuret yritykset voivat kuitenkin kuulua yhteisön toimivallan piiriin etenkin, jos ne harjoittavat rajatylittävää taloudellista toimintaa. Toiseksi komissio katsoo asianmukaiseksi vahvistaa yleisen periaatteen sille, milloin kauppaan ei yleensä voi kohdistua tuntuvia vaikutuksia, toisin sanoen standardin, jonka perusteella määritellään, milloin vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ei ole tuntuva (ns. NAAT-sääntö). EY:n perustamissopimuksen 81 artiklaa soveltaessaan komissio katsoo tämän standardin negatiiviseksi olettamukseksi, jota sovelletaan kaikkiin 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin sopimuksiin sopimukseen sisältyvien rajoitusten luonteesta riippumatta, myös rajoituksiin, jotka on määritetty vakaviksi rajoituksiksi ryhmäpoikkeuksia koskevissa komission asetuksissa ja suuntaviivoissa. Tämän oletuksen soveltamisalaan kuuluvissa tapauksissa komissio ei yleensä aloita menettelyjä pyynnöstä eikä omasta aloitteestaan. Kun yritykset olettavat vilpittömässä mielessä sopimuksensa kuuluvan tämän negatiivisen oletuksen soveltamisalaan, komissio ei määrää sakkoja.
51. Jäljempänä olevaa 53 kohtaa rajoittamatta tällä tuntuvan vaikutuksen negatiivisella määritelmällä ei kuitenkaan tarkoiteta, että sopimukset, jotka eivät täytä jäljempänä esitettyjä perusteita, ovat aina omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tapauskohtainen analyysi on välttämätön.
52. Komissio katsoo, että sopimukset eivät periaatteessa ole omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, jos seuraavat kumulatiiviset edellytykset täyttyvät:
- Osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus sopimuksen alaan kuuluvilla relevanteilla markkinoilla on yhteisön markkinoilla enintään viisi prosenttia, ja
 - Horisontaalisissa sopimuksissa asianomaisten yritysten yhteisön alueelta kertynyt yhteenlaskettu vuotuinen kokonaisliikevaihto ⁽³⁹⁾ sopimuksen alaan kuuluvien tuotteiden markkinoilla on enintään 40 miljoonaa euroa. Mitä tulee sopimuksiin, jotka koskevat tuotteiden yhteisöstoja, relevantti liikevaihto määritellään sopimuksen kattamien yhteisten ostojen perusteella.

Vertikaalisissa sopimuksissa yhteisön alueelta kertynyt toimittajan yhteenlaskettu vuotuinen kokonaisliikevaihto sopimuksen alaan kuuluvien tuotteiden markkinoilla on enintään 40 miljoonaa euroa. Lisenssisopimuksissa relevantin liikevaihdon on oltava lisenssinantajien yhteenlaskettu liikevaihto lisensoitua tekniikkaa hyödyntävien tuotteiden markkinoilla ja lisenssinantajan oma liikevaihto tällaisten tuotteiden markkinoilla. Kun sopimuksia on tehty ostajan ja usean toimittajan välillä, relevantti liikevaihto on ostajan liikevaihto.

Komissio soveltaa samaa olettamusta, jos kahden peräkkäisen kalenterivuoden aikana edellä mainittu liikevaihdon raja-arvo ylittyy enintään 10 prosentilla ja edellä mainittu markkinaosuutta koskeva raja-arvo ylittyy enintään kahdella prosenttiyksiköllä. Komissio ei sovelta tätä olettamusta, jos sopimus koskee kehittyviä eikä vielä olemassa olevia markkinoita, joilla osapuolilla ei ole relevanttia liikevaihtoa eivätkä ne kerää relevanttia markkinaosuutta. Tällöin vaikutuksen tuntuvuutta voidaan joutua arvioimaan sen perusteella, mikä asema osapuolilla on läheisillä tuotemarkkinoilla tai kuinka vahvassa asemassa ne ovat sopimukseen liittyvään teknologiaan nähden.

53. Komissio tulee myös katsomaan, että jos sopimus on luonteensa vuoksi omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan esimerkiksi siitä syystä, että se koskee tuontia ja vientiä tai ulottuu useisiin jäsenvaltioihin, voidaan tehdä sellainen kumottavissa oleva myönteinen oletus, että kauppaan kohdistuvat vaikutukset ovat tuntuvia, jos yritysten yhteenlaskettu liikevaihto on yli 40 miljoonaa euroa sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden markkinoilla 52 ja 54 kohdassa mainitulla tavalla laskettuna. Jos sopimukset ovat luonteeltaan omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, monissa tapauksissa voidaan olettaa, että vaikutukset ovat tuntuvia, jos osapuolten markkinaosuus ylittää edellisessä kohdassa tarkoitettua viiden prosentin rajan. Tämä oletus ei kuitenkaan päde sopimukseen, jotka koskevat vain osaa jäsenvaltiosta (ks. jäljempänä 90 kohta).
54. Koskien 40 miljoonan euron raja-arvoa, laskennassa perustana käytetään asianomaisten yritysten edellisen tilikauden yhteenlaskettua yhteisönlajajuuista kokonaismyyntiä ilman veroja sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden (sopimustuotteiden) markkinoilla, katso edellä 52 kohta. Yhteen ja samaan yritykseen kuuluvien yritysten välistä myyntiä ei oteta huomioon⁽⁴⁰⁾.
55. Markkinaosuutta koskevan raja-arvon soveltamiseksi on välttämätöntä määrittellä merkitykselliset markkinat⁽⁴¹⁾.

Ne muodostuvat merkityksellisistä tuotemarkkinoista ja merkityksellisistä maantieteellisistä markkinoista. Markkinaosuudet tulee laskea myynnin arvoa koskevien tietojen tai, silloin kun se on tarkoituksenmukaista, oston arvoa koskevien tietojen perusteella. Jos arvotietoja ei ole saatavilla, voidaan käyttää muuhun luotettavaan markkinatietoon, kuten määrätietoihin, perustuvia arvioita.

56. Yhden ja saman toimittajan eri jakelijoiden kanssa tekemien sopimusten verkoston osalta on otettava huomioon koko verkoston myynti.
57. NAAT-sääntöä sovellettaessa sopimukset, jotka ovat osa samaa yleistä liiketoimintajärjestelyä, katsotaan yhdeksi sopimukseksi⁽⁴²⁾. Yritykset eivät voi jakaa osiin yhden liiketaloudellisen kokonaisuuden muodostavaa sopimusta päästäkseen näiden raja-arvojen vaikutusalaan.

3. EDELLÄ MAINITTUJEN PERIAATTEIDEN SOVELTAMINEN YLEISIIN SOPIMUS- JA MENETTELYTAPARYHMIIN

58. Komissio tulee soveltamaan edellisessä luvussa tarkoitettua negatiivista olettamusta kaikkiin sopimuksiin, myös sopimuksiin, jotka luonteensa takia ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sekä sopimuksiin, jotka koskevat kauppaan yhteisön ulkopuolisiin maihin sijoittautuneiden yritysten kanssa (ks. jäljempänä 3.3 kohta).
59. Negatiivisen olettamuksen soveltamisalan ulkopuolella komissio tulee ottamaan huomioon sopimuksen tai menettelyn luonteeseen liittyvät laadulliset tekijät sekä niiden tuotteiden luonteen, joita sopimukset tai menettelyt koskevat (ks. edellä 28 ja 29 kohta). Sopimuksen luonteen merkityksellisyyttä korostaa myös edellä 53 kohdassa määritelty positiivinen olettamus, joka koskee sellaisten sopimusten vaikutuksen tuntuvuutta, jotka ovat jo luonteensa takia omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitteen soveltamista koskevan lisäopastuksen tarjoamiseksi on siten hyödyllistä tarkastella erilaisia tavallisia sopimustyyppisiä ja menettelytapoja.
60. Jäljempänä tehdään ero yhtäältä useisiin jäsenvaltioihin ulottuvien sopimusten ja menettelytapojen ja toisaalta yhteen jäsenvaltioon tai yhden jäsenvaltion alueelle rajoitettujen sopimusten ja menettelytapojen välillä. Nämä kaksi pääluokkaa jakaantuvat edelleen alaluokkiin kyseessä olevan sopimuksen tai menettelytavan luonteen mukaan. Myös sopimukset ja menettelyt, jotka ulottuvat yhteisön ulkopuolisiin maihin, ovat mukana tarkastelussa.

3.1 Sellaiset sopimukset ja väärinkäyttö, jotka ulottuvat useisiin jäsenvaltioihin tai jotka pannaan täytäntöön useissa jäsenvaltioissa

61. Sellaiset sopimukset ja menettelytavat, jotka ulottuvat useisiin jäsenvaltioihin tai jotka pannaan täytäntöön useissa jäsenvaltioissa ovat lähes aina jo luonteensa perusteella omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Jos kyseessä oleva liikevaihto ylittää edellä 53 kohdassa tarkoitetun raja-arvon, useimmissa tapauksissa ei siten ole välttämätöntä arvioida yksityiskohtaisesti, voiko jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistua vaikutuksia. Tällaisia tapauksia koskevien neuvojen antamiseksi ja edellä II osassa määritettyjen periaatteiden havainnollistamiseksi on kuitenkin hyödyllistä selvittää tekijöitä, joita yleensä käytetään sen osoittamiseksi, että asia kuuluu yhteisön toimivaltaan.

3.1.1 Tuonti- ja vientisopimukset

62. Kahdesta tai useammasta jäsenvaltiosta olevien yritysten väliset tuonti- tai vientisopimukset ovat jo luonteensa vuoksi omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tällaisilla sopimuksilla on suora vaikutus jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteeseen riippumatta siitä, rajoitetaanko niillä kilpailua. Esimerkiksi asiassa Kerpen & Kerpen, joka koski ranskalaisen valmistajan ja saksalaisen jakelijan välistä sopimusta, jonka vaikutusalaan kuului yli 10 prosenttia Ranskasta Saksaan suuntautuva sementin viennistä, jonka vuotuinen määrä oli yhteensä 350 000 tonnia, yhteisöjen tuomioistuin totesi, että on mahdotonta omaksua näkemystä, jonka mukaan tällainen sopimus ei olisi omiaan vaikuttamaan (tuntuvasti) jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ⁽⁴³⁾.

63. Tähän ryhmään kuuluvat sopimukset, joilla rajoitetaan tuontia ja vientiä, ostajien harjoittamaa aktiivista ja passiivista myyntiä ja jälleenmyyntiä toisissa jäsenvaltioissa oleville asiakkaille koskevat rajoitukset mukaan luettuina ⁽⁴⁴⁾. Tällaisissa tapauksissa väitetyn kilpailunrajoituksen ja kauppaan kohdistuvan vaikutuksen välillä on luontainen yhteys, sillä rajoituksen nimenomaisena tarkoituksena on estää tavaroiden ja palvelujen liikkuvuus jäsenvaltioiden välillä, mikä muutoin olisi mahdollista. On merkityksentöntä, ovatko sopimuspuolet sijoittautuneet samaan jäsenvaltioon vai eri jäsenvaltioihin.

3.1.2 Useisiin jäsenvaltioihin ulottuvat kartellit

64. Useisiin jäsenvaltioihin ulottuvat kartellisopimukset, joiden tarkoituksena on esimerkiksi hintojen vahvistaminen ja markkinoiden jakaminen, ovat jo luonteensa takia omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Rajatylittävillä kartelleilla yhdenmukaistetaan kilpailuedelly-

tyksiä ja vaikeutetaan taloudellista vastavuoroisuutta lujittamalla perinteisiä kaupan rakenteita ⁽⁴⁵⁾. Kun yritykset sopivat jakavansa maantieteelliset alueet, sopimuksella voidaan estää myynti muilta alueilta jaetuille alueille tai sopimus voi johtaa myynnin vähenemiseen. Kun yritykset sopivat hintojen vahvistamisesta, ne poistavat markkinoilta kilpailun ja sen myötä hintaerot, joilla houkuteltaisiin sekä kilpailijat että asiakkaat osallistumaan rajatylittävään kauppaan. Kun yritykset sopivat myyntikiintiöistä, ne pitävät samalla yllä perinteisiä kaupan rakenteita. Asianomaiset yritykset eivät laajenna tuotantoaan eivätkä siten palvelle muiden jäsenvaltioiden potentiaalisia asiakkaita.

65. Rajat ylittävillä kartelleilla on yleensä luonteensa vuoksi tuntuva vaikutus kauppaan, sillä kartelliin osallistuvilla yrityksillä on merkittävä markkina-asema. Kartelleja perustetaan yleensä vain, jos siihen osallistuvilla yrityksillä on yhdessä suuri markkinaosuus, sillä kartellin avulla niiden on mahdollista nostaa hintaa tai vähentää tuotantoaan.

3.1.3 Useisiin jäsenvaltioihin ulottuvat horisontaaliset yhteistyösopimukset

66. Tämä luku kattaa erityyppiset horisontaaliset yhteistyösopimukset. Horisontaalisia yhteistyösopimuksia voivat esimerkiksi olla sopimukset, joissa kaksi tai useampi yritys tekee yhteistyötä tietyn taloudellisen toiminnan toteuttamiseksi, esimerkiksi tuotannossa ja jakelussa ⁽⁴⁶⁾. Tällaisia sopimuksia nimitetään usein yhteisyriytyksiksi. Kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan toiminnan pysyvästi hoitaviin yhteisyriytyksiin sovelletaan sulautumasetusta ⁽⁴⁷⁾. Yhteisötasolla tällaisista kaiken toiminnan hoitavia yhteisyriytyksiä ei käsitellä 81 ja 82 artiklassa paitsi jos sovelletaan sulautumasetuksen 4 artiklan 2 alakohtaa ⁽⁴⁸⁾. Siksi tässä luvussa ei käsitellä kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan toiminnan hoitavia yhteisyriytyksiä. Muut kuin kaiken toiminnan hoitavat yhteisyriytykset eivät toimi markkinoilla itsenäisenä toimittajana (tai ostajana). Ne vain avustavat emoyhtiötään, jotka toimivat itse markkinoilla ⁽⁴⁹⁾.

67. Yhteisyriytykset, jotka osallistuvat liiketoimiin kahdessa tai useammassa jäsenvaltiossa tai joiden tuotantoa emoyhtiöt myyvät kahdessa tai useammassa jäsenvaltiossa, vaikuttavat osapuolten liiketoimintaan kyseisillä yhteisön alueilla. Tällaiset sopimukset ovat siten yleensä jo luonteensa takia omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan verrattuna tilanteeseen ilman sopimusta ⁽⁵⁰⁾. Kaupan rakenteisiin kohdistuu vaikutuksia, kun yritykset siirtävät toimintojaan yhteisyriytyksiin tai käyttävät yhteisyriytyksiä perustaakseen uuden hankintalähteen yhteisöön.

68. Kauppaan saattaa kohdistua vaikutuksia myös, jos yhteisyritys tuottaa emoyhtiötään varten tuotantopanoksen, jota jatkojalostetaan ja joka sisällytetään emoyhtiöiden tuotteeseen. Tämä on todennäköistä, jos kyseessä oleva tuotantopanos hankittiin aiemmin muiden jäsenvaltioiden toimittajilta, jos emoyhtiöt tuottivat aiemmin tuotantopanoksen muissa jäsenvaltioissa tai jos lopputuotteella käydään kauppaa useammassa kuin yhdessä jäsenvaltiossa.
69. Koska yhteisyritys ei toimi itsenäisenä yksikkönä millään markkinoilla, vaikutuksen tuntuvuuden arvioinnissa on tärkeää ottaa huomioon myös emoyhtiöiden niiden tuotteiden myynti, jotka liittyvät sopimukseen, eikä ainoastaan sopimuksella muodostetun yhteisyrityksen myynti.
- 3.1.4 *Vertikaaliset sopimukset, jotka pannaan täytäntöön useissa jäsenvaltioissa*
70. Vertikaaliset sopimukset ja samankaltaisten vertikaalisten sopimusten verkostot, jotka pannaan täytäntöön useissa jäsenvaltioissa, ovat yleensä omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, jos kauppa kanavoituu niiden johdosta tietyllä tavalla. Esimerkiksi kahteen tai useampaan jäsenvaltioon ulottuvat valikoivien jakelusopimusten verkostot kanavoivat kauppaa tietyllä tavalla, koska ne rajoittavat kauppaa vain verkoston jäseniin ja vaikuttavat siten kaupan rakenteisiin verrattuna tilanteeseen ilman sopimusta ⁽⁵¹⁾.
71. Myös vertikaaliset sopimukset, joilla on markkinoilta sulkeva vaikutus, saattavat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tällaisia ovat esimerkiksi sopimukset, joissa useissa eri jäsenvaltioissa toimivat jakelijat sopivat ostavansa vain tietyltä toimittajalta tai myyvänsä vain tämän tuotteita. Tällaisilla sopimuksilla voidaan rajoittaa niiden jäsenvaltioiden välistä kauppaa, joissa sopimukset pannaan täytäntöön, tai sopimusten vaikutusalan ulkopuolisten jäsenvaltioiden harjoittamaa kauppaa. Markkinoiden sulkeminen voi johtua yksittäisistä sopimuksista tai sopimusten verkostosta. Kun useisiin jäsenvaltioihin ulottuvilla sopimuksilla tai sopimusten verkostoilla on markkinoiden sulkemisvaikutuksia, sopimus tai sopimukset ovat yleensä luonteensa takia omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
72. Toimittajien ja jakelijoiden väliset sopimukset, jotka koskevat jälleenmyyntihinnan määrittämistä (resale price maintenance, RPM) ja jotka ulottuvat kahteen tai useampaan jäsenvaltioon, ovat yleensä jo luonteensa perusteella omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ⁽⁵²⁾. Tällaisilla sopimuksilla muutetaan ilman sopimusta todennäköisesti vallitsevia hintoja ja vaikutetaan siten kaupan rakenteeseen.
- 3.1.5 *Useisiin jäsenvaltioihin ulottuvan määräävän markkina-aseman väärinkäyttö*
73. Määräävän markkina-aseman väärinkäytössä on syytä erottaa toisistaan yhtäältä väärinkäyttötapaukset, joissa asetetaan esteitä markkinoille pääsulle tai suljetaan kilpailijoita markkinoilta (kilpailijoiden markkinoilta sulkemiseen perustuva väärinkäyttö), ja toisaalta väärinkäyttötapaukset, joissa määräävässä asemassa oleva yritys käyttää hyväkseen markkinavoimaansa esimerkiksi määräämällä kohtuuttomia tai syrjiviä hintoja (markkinavoiman hyväksikäyttöön perustuva väärinkäyttö). Kumpikin väärinkäyttö voi toteutua joko sopimuksin, joihin sovelletaan 81 artiklan 1 kohdan määräyksiä, tai yksipuolisin toimin, joihin yhteisön kilpailuoikeuden kannalta sovelletaan ainoastaan 82 artiklan määräyksiä.
74. Markkinavoiman hyväksikäyttöön perustuvissa väärinkäyttötapauksissa, kuten syrjivissä alennuksissa, vaikutukset kohdistuvat myöhemmän markkinavaiheen kauppakumppaneihin, jotka joko hyötyvät tai kärsivät alennuksista, ja niillä muutetaan siten näiden kilpailuasemaa ja vaikutetaan jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteisiin.
75. Jos määräävässä asemassa oleva yritys syyllistyy kilpailijoiden markkinoilta sulkemiseen perustuvaan väärinkäyttöön useammassa kuin yhdessä jäsenvaltiossa, tällainen väärinkäyttö on yleensä jo luonteensa takia omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tällaisella käyttäytymisellä on kielteinen vaikutus kilpailuun yksittäisen jäsenvaltion rajat ylittävällä alueella, ja se todennäköisesti kääntää kauppaa suunnasta, johon se olisi kulkenut sopimuksen puuttuessa. Kaupan rakenteisiin saattaa kohdistua muutoksia esimerkiksi, jos määräävässä asemassa oleva yritys myöntää uskollisuusalennuksia. Kilpailijoiden markkinoilta sulkemiseen tähtävien alennusjärjestelmien asiakkaat ostavat todennäköisesti vähemmän määräävässä asemassa olevan yrityksen kilpailijoilta, kuin ne muutoin ostaisivat. Menettely, jonka välittömänä tavoitteena on kilpailijoiden sulkeminen markkinoilta, kuten markkinoiden valtaukseen tähtäävä hinnoittelu, on myös omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan yhteisön sisäiseen kilpailurakenteeseen kohdistuvan vaikutuksen vuoksi ⁽⁵³⁾. Jos määräävässä asemassa oleva yritys pyrkii käyttäytymisellään poistamaan markkinoilta kilpailijan, joka toimii useammassa kuin yhdessä jäsenvaltiossa, se on omiaan vaikuttamaan kauppaan usealla eri tavalla. Ensinnäkin on vaarana, että kyseinen kilpailija ei pysty enää toimimaan hankintalähteenä yhteisössä. Vaikka yritystä, johon toimet kohdistuvat, ei suljettaisikaan markkinoilta, väärinkäytöllä on todennäköisesti vaikutuksia sen kilpailukäyttäytymiseen tulevaisuudessa, millä saattaa olla vaikutuksia myös jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Toiseksi väärinkäytöllä voi olla vaikutuksia muihin kilpailijoihin. Väärinkäytöksi katsottavalla käyttäytymisellään määräävässä asemassa oleva yritys voi viestiä kilpailijoilleen, että se rankaisee kaikkia yrityksistä harjoittaa todellista kilpailua. Kolmanneksi kilpailijan sulkeminen markkinoilta voi olla jo sinällään riittävä edellytys sille, että se on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tämä voi koskea myös tapauksia, joissa yritys, joka on vaarassa joutua suljetuksi markkinoilta, harjoittaa vientiä pääasiassa yhteisön ulkopuolisiin maihin ⁽⁵⁴⁾. Jos vaarana on yhteismarkkinoiden tehokkaan kilpailullisen markkinarakenteen vahingoittuminen edelleen, asia kuuluu yhteisön toimivaltaan.

76. Jos määräävässä asemassa oleva yritys syyllistyy markkinavoiman hyväksikäyttöön tai kilpailijoiden markkinoilta sulkemiseen perustuvaan markkina-aseman väärinkäyttöön useammassa kuin yhdessä jäsenvaltioissa, väärinkäyttö on yleensä jo luonteensa perusteella omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Asianomaisen yrityksen määräävän markkina-aseman ja useisiin jäsenvaltioihin ulottuvan väärinkäytön vuoksi jäsenvaltioiden väliseen kauppaan saattaa kohdistua tuntuvia vaikutuksia, kun otetaan huomioon väärinkäytön laajuus ja kaupan rakenteisiin kohdistuvien vaikutusten todennäköisyys. Markkinavoiman hyväksikäyttöön perustuvissa väärinkäyttötapauksissa, kuten hintasyrjinnässä, väärinkäyttö muuttaa kauppakumppanien kilpailuasemaa useissa jäsenvaltioissa. Kilpailijoiden markkinoilta sulkemiseen perustuvissa väärinkäyttötapauksissa kilpailijoiden harjoittamaan taloudelliseen toimintaan kohdistuu vaikutuksia useissa jäsenvaltioissa. Useisiin jäsenvaltioihin ulottuvan määräävän aseman olemassaolo osoittaa, että kilpailu on jo heikentynyt yhteismarkkinoiden merkittäväällä osalla⁽⁵⁵⁾. Jos määräävässä asemassa oleva yritys heikentää väärinkäytön, kuten kilpailijoiden markkinoilta sulkemisen, avulla edelleen kilpailua, väärinkäyttö on yleensä omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

3.2 Sellaiset sopimukset ja väärinkäyttö, jotka ulottuvat vain yhteen jäsenvaltioon tai yhden jäsenvaltioon osaan

77. Jos sopimukset tai sääntöjenvastaiset menettelytavat ulottuvat vain yhden jäsenvaltion alueelle, voi olla välttämätöntä tutkia yksityiskohtaisesti, ovatko sopimukset tai sääntöjenvastaiset menettelyt omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. On pantava merkille, että jäsenvaltioiden väliseen kauppaan saattaa kohdistua vaikutuksia, vaikka kaupan määrä ei vähentyisikään. Riittävä edellytys on, että jäsenvaltioiden välisen kaupan rakentamiseen saattaa kohdistua tuntuva muutos. Tästä huolimatta useissa vain yhteen jäsenvaltioon ulottuvissa menettelyissä väitetyn sääntöjenvastaisuuden luonne ja etenkin sen taipumus johtaa kansallisten markkinoiden sulkemiseen on hyvä osoitus siitä, onko sopimus tai menettelytapa omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Jäljempänä mainitut esimerkit eivät ole tyhjentäviä. Ne antavat vain kuvan siitä, milloin vain yhden jäsenvaltion alueelle ulottuvat sopimukset voivat olla omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
79. Se, että tällaiset sopimukset ovat omiaan eristämään sisämarkkinoita, johtuu siitä, että vain yhteen jäsenvaltioon ulottuvaan kartelliin osallistuvien yritysten on tavallisesti ryhdyttävä toimiin sulkeakseen markkinoilta muista jäsenvaltioista olevat kilpailijansa⁽⁵⁷⁾. Jos ne eivät tee niin ja jos sopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla tuotteella voidaan käydä kauppaa⁽⁵⁸⁾, muista jäsenvaltioista olevien yritysten harjoittama kilpailu voi heikentää kartellia. Myös tällaiset sopimukset ovat yleensä luonteensa takia omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, kun otetaan huomioon, miten suuri kartellin markkinaosuuden on oltava, jotta se toimisi tehokkaasti.
80. Koska kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsite sisältää myös mahdolliset vaikutukset, on merkityksetöntä, ryhtyykö yritys jossain vaiheessa tosiasiallisesti tällaisiin toimiin muista jäsenvaltioista olevia kilpailijoita vastaan. Jos kartellihinta vastaa muissa jäsenvaltioissa vallitsevia hintoja, kartellin jäsenen ei ehkä ole tarpeen ryhtyä välittömästi toimiin sulkeakseen markkinoilta muista jäsenvaltioista olevat kilpailijansa. Ratkaisevaa on, onko todennäköistä, että ne ryhtyvät tällaisiin toimiin, jos markkinaolosuhteet muuttuvat. Tämä todennäköisyys riippuu kaupan luonnollisten esteiden olemassaolosta tai puuttumisesta markkinoilla ja etenkin siitä, voidaanko kyseisellä tuotteella käydä kauppaa. Esimerkiksi tiettyjä vähittäispankkipalveluja koskevassa asiassa⁽⁵⁹⁾ tuomioistuimien totesi, että kauppaan ei voinut kohdistua tuntuvia vaikutuksia, koska mahdollisuudet käydä kauppaa kyseisillä tuotteilla olivat hyvin pienet eikä niillä ollut suurta merkitystä muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneiden yritysten päätökselle sijoittautua mahdollisesti kyseiseen jäsenvaltioon⁽⁶⁰⁾.
81. Se, missä määrin kartellin jäsenet seuraavat hintoja ja muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneita kilpailijoita, voi olla osoitus siitä, missä määrin kartellin vaikutusalaan kuuluvilla tuotteilla voidaan käydä kauppaa. Seuranta viittaa siihen, että kilpailu ja muista jäsenvaltioista olevat kilpailijat nähdään mahdollisena uhkana kartellille. Jos lisäksi on todisteita siitä, että kartellin jäsenet ovat tarkoituksellisesti määränneet hintatason muissa jäsenvaltioissa vallitsevan hintatason perusteella (rajahinnoittelu), se viittaa siihen, että kyseessä olevilla tuotteilla voidaan käydä kauppaa ja että jäsenvaltioiden väliseen kauppaan saattaa kohdistua vaikutuksia.

3.2.1 Vain yhteen jäsenvaltioon ulottuvat kartellit

78. Horisontaaliset kartellit, jotka ulottuvat yhden jäsenvaltion koko alueelle, ovat yleensä omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Yhteisön tuomioistuimet ovat useissa tapauksissa todenneet, että sopimukset, jotka ulottuvat yhden jäsenvaltion koko alueelle, ovat jo luonteeltaan sellaisia, että ne lujittavat kansallisten markkinoiden eristämistä ja haittaavat näin perustamissopimuksessa tavoiteltua taloudellista vuorovaikutusta⁽⁵⁶⁾.
82. Kauppaan saattaa yleensä kohdistua vaikutuksia myös, jos kansallisen kartellin jäsenet lieventävät muista jäsenvaltioista olevien kilpailijoiden asettamia kilpailunrajoituksia saamalla nämä mukaan rajoittavaan sopimukseen tai jos näiden sulkeminen sopimuksen ulkopuolelle asettaa kilpailijat epäedulliseen kilpailuasemaan⁽⁶¹⁾. Tällaisissa tapauksissa sopimuksella joko estetään näitä kilpailijoita hyödyntämästä kilpailuetuaan tai lisätään näiden kustannuksia, millä on puolestaan kielteisiä vaikutuksia niiden kilpailukykyyn ja myyntiin. Molemmissa tapauksissa sopimuksella estetään muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneita

den kilpailijoiden toiminnot kyseisillä kansallisilla markkinoilla. Tämä koskee myös tapauksia, joissa muista jäsenvaltioista tuotuja tuotteita jälleenmyyvät yritykset tekevät kartellisopimuksen, joka ulottuu vain yhteen jäsenvaltioon ⁽⁶²⁾.

3.2.2 Horisontaaliset yhteistyösopimukset, jotka ulottuvat vain yhteen jäsenvaltioon

83. Horisontaaliset yhteistyösopimukset ja etenkin muut kuin kaiken toiminnan hoitavat yhteisyritykset (ks. edellä oleva 66 kohta), joiden vaikutusala ulottuu vain yhteen jäsenvaltioon ja jotka eivät liity suoraan tuonti- ja vientitoimintaan, eivät kuulu sopimusten piiriin, jotka luonteensa perusteella ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tämä voi edellyttää sen huolellista tarkastelua, voiko yksittäisellä sopimuksella olla vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

84. Horisontaaliset yhteistyösopimukset voivat olla omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, etenkin jos niillä on markkinoilta sulkevia vaikutuksia. Tällaisia voivat olla alakohtaisiin standardointi- ja sertifiointijärjestelmiin liittyvät sopimukset, joilla toisista jäsenvaltioista olevat yritykset suljetaan markkinoilta tai jonka ehdot kyseessä olevan jäsenvaltion yritykset täyttävät helpommin, koska ne perustuvat kansallisiin sääntöihin ja perinteisiin. Tällaisissa tilanteissa sopimuksilla vaikeutetaan muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneiden yritysten pääsyä kansallisille markkinoille.

85. Kauppaan voi kohdistua vaikutuksia myös, jos yhteisyrityksen perustamisen seurauksena muista jäsenvaltioista olevat yritykset suljetaan tärkeältä jakelukanavalta tai hankintalähteeltä. Jos esimerkiksi kaksi tai useampi jakelijaa, jotka ovat sijoittautuneet samaan jäsenvaltioon ja joiden osuus kyseessä olevien tuotteiden tuonnista on huomattava, perustavat ostotoimintaa harjoittavan yhteisyrityksen ja yhdistävät kyseiset tuoteostot, tästä johtuva jakelukanavien määrän pieneneminen rajoittaa muista jäsenvaltioista olevien toimittajien mahdollisuuksia päästä kyseisille kansallisille markkinoille. Tällä saattaa siten olla vaikutuksia kauppaan ⁽⁶³⁾. Kauppaan voi kohdistua vaikutuksia myös, jos yritykset, jotka aiemmin toivat maahan tiettyä tuotetta, perustavat yhteisyrityksen, jonka tehtävänä on saman tuotteen valmistaminen. Tässä tapauksessa sopimuksella muutetaan jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteita verrattuna tilanteeseen ennen sopimusta.

3.2.3 Vertikaaliset sopimukset, jotka ulottuvat vain yhteen jäsenvaltioon

86. Vertikaaliset sopimukset, jotka ulottuvat yhden jäsenvaltion koko alueelle, voivat olla omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteisiin erityisesti, jos ne vaikeuttavat muista jäsenvaltioista olevien yritysten pää-

syä kyseisille kansallisille markkinoille joko vientitoiminnalla tai maahan sijoittautumalla (sulkemisvaikutus). Jos vertikaaliset sopimukset aiheuttavat tällaisia sulkemisvaikutuksia, ne vahvistavat osaltaan kansallisten markkinoiden eristämistä ja estävät siten perustamissopimuksessa tarkoitetun taloudellisen vuorovaikutuksen toteutumista ⁽⁶⁴⁾.

87. Markkinoilta sulkeva vaikutus syntyy esimerkiksi silloin, jos toimittajat määräävät ostajille yksinostovelvoitteita ⁽⁶⁵⁾. Asiassa *Delimitis* ⁽⁶⁶⁾, joka koski erään panimon ja anniskelupaikan omistajan välisiä sopimuksia, joiden nojalla anniskelupaikan omistaja velvoitettiin hankkimaan oluensa yksinomaan kyseiseltä panimolta, yhteisöjen tuomioistuin määritteli markkinoilta sulkemisen siten, että yrityksellä ei ole tosiasiallisia ja konkreettisia mahdollisuuksia päästä markkinoille sopimuksen vuoksi. Yleensä sopimuksilla muodostetaan merkittäviä esteitä markkinoille pääsulle vain, jos ne kattavat merkittävän osan markkinoista. Osoituksena tästä voidaan käyttää markkinaosuutta ja sopimusten kattavuutta markkinoilla. Arvioinnissa on otettava huomioon kyseessä olevan sopimuksen tai sopimusten verkoston lisäksi myös muiden vaikutuksiltaan samankaltaisten sopimusten verkostot ⁽⁶⁷⁾.

88. Myös vertikaaliset sopimukset, jotka ulottuvat yhden jäsenvaltion koko alueelle ja liittyvät myytäviin tuotteisiin, voivat olla omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, vaikka ne eivät aiheuttaisikaan suoria kaupan esteitä. Jälleenmyyntihintojen määrittäminen (RPM) koskevilla sopimuksilla voi olla suoria vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, jos niillä lisätään tuontia muista jäsenvaltioista ja vähennetään kyseessä olevan jäsenvaltion vientiä ⁽⁶⁸⁾. Jälleenmyyntihintojen määrittäminen koskevilla sopimuksilla voi olla vaikutuksia myös kaupan rakenteisiin pitkälti samaan tapaan kuin horisontaalisilla kartelleilla. Jos jälleenmyyntihintojen määrittämisen seurauksena perittävät hinnat ovat korkeammat kuin muissa jäsenvaltioissa vallitsevat hinnat, tämä hintataso pysyy vakaana vain, jos tuontia muista jäsenvaltioista voidaan valvoa.

3.2.4 Sopimukset, jotka ulottuvat vain yhden jäsenvaltion osaan

89. Vain yhden jäsenvaltion osaan ulottuvien sopimusten laadullisessa arvioinnissa on omaksuttava sama lähestymistapa kuin jäsenvaltion koko alueen kattavien sopimusten arvioinnissa. Myös tällöin sovelletaan II osan mukaista arviointia. Vaikutuksen tuntuvuuden arvioinnissa on kuitenkin tehtävä ero näiden kahden eri ryhmän välillä niin, että otetaan huomioon sopimuksen ulottuminen vain yhden jäsenvaltion osaan. Lisäksi on otettava huomioon, mikä osa jäsenvaltion alueesta on avoin kaupalle. Jos esimerkiksi liikennekustannukset tai kaluston käyttöalue ovat sellaisia, että muista jäsenvaltioista olevien yritysten on taloudellisesti kannattamatonta palvella toisen jäsenvaltion koko aluetta, kauppaan voi kohdistua vaikutuksia, jos sopimuksella suljetaan pääsy jäsenvaltion sen osan markkinoille, joka on avoin kaupalle. Tämä edellyttää, että kyseinen osa ei ole merkityksetön ⁽⁶⁹⁾.

90. Jos sopimuksella estetään pääsy alueellisille markkinoille, sopimuksen vaikutusalaan kuuluvan myynnin määrän on oltava huomattava suhteessa kyseisten tuotteiden myynnin kokonaismäärään asianomaisessa jäsenvaltiossa, jotta kauppaan voisi kohdistua tuntuvia vaikutuksia. Tässä arvioinnissa perustana ei voi käyttää yksistään maantieteellistä kattavuutta. Myös sopimuspuolten markkinaosuudelle on annettava suhteellisen vähäinen painoarvo. Vaikka osapuolilla olisikin suuri markkinaosuus asianmukaisesti määritetyillä alueellisilla markkinoilla, myynnin määrä kyseisillä markkinoilla voi silti olla merkityksetön verrattuna kyseisten tuotteiden kokonaismyyntiin asianomaisessa jäsenvaltiossa. Kansallisilta markkinoilta suljetun kaupan määrä on yleensä paras osoitus siitä, onko sopimus omiaan vaikuttamaan (tuntuvasti) jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Keskittyneillä markkinoilla sovellettavilla sopimuksilla on siten suurempi painoarvo kuin sopimuksilla, joita sovelletaan keskittymisasteeltaan alhaisilla markkinoilla. Yhteisön toimivallan vahvistamiseksi kansallisilta markkinoilta suljetun osuuden on oltava merkittävä.
91. Luonteeltaan paikalliset sopimukset eivät ole sinällään omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, vaikka paikalliset markkinat sijaitsisivatkin raja-alueella. Sitä vastoin jos kansallisilta markkinoilta suljetun kaupan osuus on merkittävä, kauppaan voi kohdistua vaikutuksia, vaikka kyseiset markkinat eivät sijaitsisikaan raja-alueella.
92. Tähän ryhmään kuuluvissa sopimuksissa on jonkin verran apua 82 artiklassa tarkoitettuun yhteismarkkinoiden merkittävää osaa koskevaan käsitteeseen liittyvästä oikeuskäytännöstä⁽⁷⁰⁾. Esimerkiksi sopimuksilla, joilla estetään muista jäsenvaltioista olevia kilpailijoita pääsemästä jonkin jäsenvaltion alueelle, joka on merkittävä osa yhteismarkkinoita, on katsottava olevan tuntuva vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
- 3.2.5 Yhteen jäsenvaltioon ulottuvan määräävän markkina-aseman väärinkäyttö**
93. Jos yrityksellä on määräävä markkina-asema, joka ulottuu yhden jäsenvaltion koko alueelle ja johon liittyy kilpailijoiden markkinoilta sulkemiseen perustuvaa väärinkäyttöä, tämä on yleensä omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tällaisen väärinkäytön vuoksi muista jäsenvaltioista olevien kilpailijoiden on vaikea päästä markkinoille, mikä on omiaan vaikuttamaan kaupan rakenteisiin⁽⁷¹⁾. Esimerkiksi asiassa *Michelin*⁽⁷²⁾ yhteisöjen tuomioistuin totesi, että uskollisuusalennuksilla suljetaan markkinoilta muista jäsenvaltioista olevat kilpailijat ja vaikutetaan siten kauppaan 82 artiklassa tarkoitettulla tavalla. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa *Rennet*⁽⁷³⁾, että väärinkäytöksi katsottava yksinostovelvoitteen määrääminen asiakkaille johti markkinoiden sulkemiseen muiden jäsenvaltioiden tuotteilta.
94. Kilpailijoiden markkinoilta sulkemiseen perustuva väärinkäyttö, jolla vaikutetaan jäsenvaltion sisäiseen kilpailulliseen markkinarakenteeseen poistamalla tai uhkaamalla poistaa kilpailija markkinoilta, voi olla omiaan vaikuttamaan myös jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Jos yritys, joka on vaarassa tulla suljetuksi markkinoilta, toimii ainoastaan yhdessä jäsenvaltiossa, väärinkäytöllä ei yleensä ole vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Jäsenvaltioiden väliseen kauppaan saattaa kuitenkin kohdistua vaikutuksia, jos yritys, johon toimet kohdistuvat, harjoittaa jäsenvaltioiden välistä vientiä tai tuontia⁽⁷⁴⁾ ja jos se toimii myös muissa jäsenvaltioissa⁽⁷⁵⁾. Myös väärinkäytön varoittavalla vaikutuksella muihin kilpailijoihin saattaa olla vaikutuksia kauppaan. Jos määräävässä asemassa oleva yritys on toistuvalla käyttäytymisellään saanut mainetta yrityksenä, joka harjoittaa kilpailijoiden markkinoilta sulkemiseen tähtääviä menettelytapoja niitä kilpailijoita vastaan, jotka yrittävät osallistua kilpailuun, muista jäsenvaltioista olevat kilpailijat eivät todennäköisesti harjoita yhtä voimakasta kilpailua, jolloin kauppaan saattaa kohdistua vaikutuksia, vaikka kyseessä oleva kilpailija ei olisikaan toisesta jäsenvaltiosta.
95. Markkinavoiman hyväksikäyttöön perustuvissa väärinkäyttötapauksissa, kuten hintasyrjintä ja kohtuuttomien hintojen periminen, tilanne voi olla monimutkaisempi. Kotimaan asiakkaiden välillä harjoitettavalla hintasyrjinnällä ei yleensä ole vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Sillä voi kuitenkin olla vaikutusta, jos ostajat harjoittavat vientiä ja joutuvat epäedulliseen asemaan hintasyrjinnän vuoksi tai jos tällä menettelyllä pyritään estämään tuonti⁽⁷⁶⁾. Asettamalla alhaisemmat hinnat asiakkaille, jotka todennäköisimmin tuovat tuotteita muista jäsenvaltioista, vaikeutetaan toisista jäsenvaltioista olevien kilpailijoiden pääsyä markkinoille. Tällaisissa tapauksissa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan saattaa kohdistua vaikutuksia.
96. Mikäli yrityksen määräävä markkina-asema ulottuu jäsenvaltion koko alueelle, ei sillä ole merkitystä, että määräävässä asemassa olevan yrityksen väärinkäyttö kohdistuu vain jäsenvaltion yhteen osaan tai vain tiettyihin kansallisiin ostajiin. Määräävässä asemassa oleva yritys voi hankaloittaa kauppaa merkittävästi väärinkäytöksi katsottavalla käyttäytymisellä sellaisilla aloilla tai sellaisten asiakkaiden osalta, joihin muista jäsenvaltioista olevien kilpailijoiden toimet kaikkein todennäköisimmin kohdistuvat. Esimerkinä mainittakoon tilanne, jossa tietty jakelukanava on erityisen tärkeä keino päästä laajoille asiakasmarkkinoille. Tällaisten kanavien käytön estämisellä voi olla merkittäviä vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Vaikutuksen tuntuvuuden arvioinnissa on myös otettava huomioon, että yritys, jonka määräävä asema ulottuu jäsenvaltion koko alueelle, vaikeuttaa markkinoille pääsyä todennäköisesti pelkällä olemassaolollaan. Kaikenlaisen väärinkäytön, jolla vaikeutetaan pääsyä kansallisille markkinoille, on sen vuoksi katsottava vaikuttavan tuntuvasti kauppaan. Määräävässä asemassa olevan yrityksen markkina-asema ja sen käyttäytymisen kilpailuvastainen luonne viittaavat yhdessä siihen, että tälläisellä väärinkäytöllä on yleensä jo luonteensa takia tuntu-

via vaikutuksia kauppaan. Jos väärinkäyttö ulottuu kuitenkin yksistään paikalliselle tasolle ja koskee vain merkityksetöntä osaa määräävässä asemassa olevan yrityksen myynnistä kyseessä olevassa jäsenvaltiossa, kauppaan ei ehkä voi kohdistua tuntuvia vaikutuksia.

3.2.6 Vain yhden jäsenvaltion osaan ulottuvan määräävän markkina-aseman väärinkäyttö

97. Jos määräävä markkina-asema ulottuu vain yhden jäsenvaltion osaan, yhdeksi ohjenuoraksi voidaan ottaa, samoin kuin sopimuksissa, 82 artiklassa vahvistettu edellytys, jonka mukaan määräävän markkina-aseman on ulottuttava merkittävään osaan yhteismarkkinoita. Jos määräävä markkina-asema ulottuu sellaiseen jäsenvaltion osaan, joka on merkittävä osa yhteismarkkinoita, ja jos väärinkäyttö hankaloittaa muista jäsenvaltioista olevien kilpailijoiden pääsyä markkinoille, joilla yrityksellä on määräävä asema, tavallisesti lähtökohtana on, että jäsenvaltioiden väliseen kauppaan saattaa kohdistua tuntuvia vaikutuksia.

98. Tämän perusteen soveltamisessa on otettava huomioon etenkin kyseisillä markkinoilla käytävän kaupan määrä. Alueet ja jopa jäsenvaltion satama tai lentokenttä voivat niiden suuren merkityksen vuoksi muodostaa merkittävän osan yhteismarkkinoista⁽⁷⁷⁾. Satamien ja lentokenttien osalta on otettava huomioon, käytetäänkö kyseessä olevaa infrastruktuuria rajatylittävien palvelujen tarjoamiseen, ja jos käytetään, niin missä määrin. Jos lentokenttien ja satamien kaltaiset infrastruktuurit ovat tärkeässä asemassa rajatylittävien palvelujen tarjoamisen kannalta, jäsenvaltioiden väliseen kauppaan saattaa kohdistua vaikutuksia.

99. Kuten koko jäsenvaltiota koskevan määräävän markkina-aseman tapauksessa (ks. edellä 95 kohta), kauppaan ei ehkä voi kohdistua tuntuvia vaikutuksia, jos väärinkäyttö on luonteeltaan täysin paikallinen tai kyseessä on vain vähäinen osa määräävässä asemassa olevan yrityksen myynnistä.

3.3 Sellaiset sopimukset ja sääntöjenvastaiset menettelytavat, jotka liittyvät yhteisön ulkopuolisissa maissa sijaitsevien yritysten kanssa harjoitettavaan vientiin ja tuontiin sekä sellaiset sopimukset ja menettelytavat, jotka liittyvät yhteisön ulkopuolisissa maissa sijaitseviin yrityksiin

3.3.1 Yleisiä huomautuksia

100. Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa sovelletaan sellaisiin sopimuksiin ja menettelytapoihin, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, vaikka yksi tai useampi osapuoli olisikin sijoittautunut yhteisön ulkopuolelle⁽⁷⁸⁾. Sopimukset ja menettelytavat kuuluvat 81 ja 82 artiklan soveltamisalaan riippumatta siitä, mihin yritykset ovat sijoittautuneet tai missä sopimus on tehty, jos ne pannaan täytäntöön yhteisössä⁽⁷⁹⁾ tai jos niillä on vaikutuksia yhteisössä⁽⁸⁰⁾. Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa voidaan soveltaa myös sellaisiin sopimuksiin ja menettelytapoihin, jotka ulottuvat yhteisön ulkopuolisiin maihin, mikäli ne ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Edellä II

osassa esitetty peruseriaate, jonka mukaan sopimuksella tai menettelytavalla on voitava olla tosiasiallisesti tai mahdollisesti tuntuva suora tai välillinen vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, koskee myös sellaisia sopimuksia ja väärinkäyttöä, joissa osapuolena on yhteisön ulkopuolelle sijoittautunut yritys tai jotka liittyvät yhteisön ulkopuolisten maiden kanssa harjoitettavaan tuontiin tai vientiin.

101. Yhteisön toimivallan määrittämiseksi riittää, että sopimus tai menettelytapa, joka liittyy yhteisön ulkopuolisiin maihin tai yhteisön ulkopuolisissa maissa sijaitseviin yrityksiin, on omiaan vaikuttamaan rajatylittävään taloudelliseen toimintaan yhteisön sisällä. Tuonti yhteen jäsenvaltioon voi olla riittävä tällaisten vaikutusten aikaansaamiseksi. Tuonneilla voidaan vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin tuontia harjoitavassa jäsenvaltiossa, millä voi puolestaan olla vaikutuksia muista jäsenvaltioista tulevalle tai muihin jäsenvaltioihin suuntautuvalle kilpailevien tuotteiden viennille tai tuonnille. Toisin sanoen sopimuksen tai menettelyn vaikutusalaan kuuluvat, yhteisön ulkopuolisista maista tulevat tuonnit voivat johtaa jäsenvaltioiden välisen kaupan vinoutumiseen ja vaikuttaa näin kaupan rakenteisiin.

102. Sovellettaessa kauppaan kohdistuvan vaikutuksen perustetta edellä mainittuihin sopimuksiin ja menettelytapoihin, on tärkeää muun muassa selvittää sopimuksen tai menettelytavan tavoite, siten kuin se on määritelty sopimuksen sisällössä, tai asianomaisten yritysten perimmäinen aikomus⁽⁸¹⁾.

103. Jos sopimuksen tavoitteena on rajoittaa yhteisön sisäistä kilpailua, vaadittu vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan on helpompi todeta, kuin jos tavoitteena on ensisijaisesti säännellä kilpailua yhteisön ulkopuolella. Ensin mainitussa tapauksessa sopimuksella tai menettelyllä on suora vaikutus yhteisön sisäiseen kilpailuun ja jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tällaiset sopimukset ja menettelytavat, jotka voivat koskea sekä tuontia että vientiä, ovat yleensä jo luonteensa takia omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

3.3.2 Järjestelyt, joiden tavoitteena on rajoittaa yhteisön sisäistä kilpailua

104. Tuonnin osalta tähän ryhmään kuuluvat sopimukset, jotka johtavat sisämarkkinoiden eristämiseen⁽⁸²⁾. Tällaisia ovat esimerkiksi sopimukset, joissa yhteisöön ja yhteisön ulkopuolisiin maihin sijoittautuneet kilpailijat jakavat markkinat, esimerkiksi sopimalla pidättyvänsä myyntitoiminnasta toistensa kotimarkkinoilla tai tekemällä vastavuoroisia (yksinoikeudellisia) jakelusopimuksia⁽⁸³⁾.

105. Vientien osalta tähän ryhmään kuuluvat tapaukset, joissa kahdessa tai useammassa jäsenvaltiossa kilpailevat yritykset sopivat vevänsä tiettyjä (ylijäämä-) määriä yhteisön ulkopuolisiin maihin yhteisön sisäisen markkinakäyttäytymisensä koordinoimiseksi. Tällaisten vientisopimusten tarkoituksena on vähentää hintakilpailua rajoittamalla yhteisön sisäistä tuotantoa, millä on vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Ilman vientisopimusta nämä määrät olisi voitu myydä yhteisön sisällä⁽⁸⁴⁾.

3.3.3 Muut järjestelyt

106. Jos sopimuksilla ja menettelytavoilla ei pyritä rajoittamaan yhteisön sisäistä kilpailua, on yleensä arvioitava yksityiskohtaisesti, ovatko ne omiaan vaikuttamaan rajoittaviin yhteisön sisäisiin taloudellisiin toimintoihin ja siten jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteisiin.
107. Tältä osin on tärkeää tutkia sopimuksen tai menettelytavan vaikutuksia asiakkaisiin ja muihin yhteisön sisäisiin toimijoihin, jotka tukeutuvat sopimuksen tai menettelyn osapuolina olevien yritysten tuotteisiin⁽⁸⁵⁾. Asiassa *Compagnie maritime belge*⁽⁸⁶⁾, joka koski yhteisön satamien ja Länsi-Afrikan satamien välillä liikennöivien laivayhtiöiden välisiä sopimuksia, sopimusten katsottiin olevan omiaan vaikuttamaan välillisesti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, koska niillä muutettiin sopimusten soveltamisalaan kuuluvien yhteisön satamien vaikutusalueita ja vaikutettiin muiden yritysten toimintoihin kyseisellä alueella. Tarkemmin sanottuna sopimuksilla oli vaikutusta niiden yritysten toimintoihin, jotka olivat riippuvaisia osapuolten tarjoamista liikennepalveluista joko yhteisön ulkopuolisista maista ostettujen tavaroiden tai niihin myytyjen tavaroiden kuljettamisessa tai osapuolten merkittävästä osallistumisesta satamien omien palvelujen tarjontaan.
108. Kauppaan voi kohdistua vaikutuksia myös, jos sopimuksella estetään jälleentuonnit yhteisöön. Tällaisia voivat olla esimerkiksi yhteisön toimittajien ja yhteisön ulkopuolisten maiden jakelijoiden väliset vertikaaliset sopimukset, joissa määrätään sopimusalueen ulkopuolella,

myös yhteisössä, sovellettavista jälleenmyyntirajoituksista. Jos jälleenmyynti yhteisöön olisi mahdollista ja todennäköistä ilman sopimusta, tällainen tuonti voi olla omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteisiin⁽⁸⁷⁾.

109. Jotta tällaiset vaikutukset olisivat kuitenkin todennäköisiä, yhteisössä ja yhteisön ulkopuolella perittävien hintojen välillä on kuitenkin oltava huomattava ero, eikä tämä erotus saa poistua tullien ja kuljetuskustannuksen seurauksena. Lisäksi tuotteiden viennin määrän on oltava huomattava verrattuna kyseisten tuotteiden kokonaismarkkinoihin yhteismarkkinoiden alueella⁽⁸⁸⁾. Jos nämä tuotemäärät ovat merkityksettömiä verrattuna yhteisön sisäiseen myyntiin, takaisintuonnilla ei katsota olevan tuntuvia vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Arvioinnissa on otettava huomioon olosuhteiden mukaan paitsi osapuolten tekemä yksittäinen sopimus myös samojen ja kilpailevien toimittajien tekemien samankaltaisten sopimusten kumulatiiviset vaikutukset. On mahdollista, että yksittäisen sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden määrät ovat melko pieniä, mutta useiden tällaisten sopimusten soveltamisalaan kuuluvat tuotemäärät voivat olla merkittäviä. Tällöin kokonaisuutena tarkasteluna sopimukset voivat olla omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tällöin on kuitenkin muistettava (ks. edellä 49 kohta), että yksittäisen sopimuksen tai sopimusten verkoston vaikutuksen osuuden kauppaan kohdistuvasta kokonaisvaikutuksesta on oltava huomattava.

⁽¹⁾ EYVL C 368, 22.12.2001, s. 13.

⁽²⁾ EYVL L 1, 4.1.2003, s. 1.

⁽³⁾ Ks. esim. yhdistetyt asiat 56/64 ja 58/64, *Consten ja Grundig* (Kok. 1966, s. 429) ja yhdistetyt asiat 6/73 ja 7/73, *Commercial Solvents* (Kok. 1974, s. 223).

⁽⁴⁾ Ks. asia 22/71, *Béguelin* (Kok. 1971, s. 949, 16 kohta).

⁽⁵⁾ Ks. asia 193/83, *Windsurfing* (Kok. 1986, s. 611, 96 kohta) ja asia T-77/94, *Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijprodukten* (Kok. 1997, s. II-759, 126 kohta).

⁽⁶⁾ Ks. edellisessä alaviitteessä mainitun asian "*Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijprodukten*" kohdat 142–144.

⁽⁷⁾ Ks. esim. asia T-2/89, *Petrofina* (Kok. 1991, s. II-1087, 226 kohta).

⁽⁸⁾ Tuntuvan vaikutuksen käsitettä tarkastellaan jäljempänä 2.4 kohdassa.

⁽⁹⁾ Ks. asia 85/76, *Hoffmann-La Roche* (Kok. 1979, s. 461, 126 kohta).

⁽¹⁰⁾ Näissä suuntaviivoissa käsitteellä "tuotteet" tarkoitetaan sekä tavaroita että palveluja.

⁽¹¹⁾ Ks. asia 172/80, *Züchner* (Kok. 1981, s. 2021, 18 kohta). Ks. myös esim. asia C-309/99, *Wouters* (Kok. 2002, s. I-1577, 95 kohta); asia C-475/99, *Ambulanz Glöckner* (Kok. 2001, s. I-8089, 49 kohta); yhdistetyt asiat C-215/96 ja 216/96, *Bagnasco* (Kok. 1999, s. I-135, 51 kohta); asia C-55/96, *Job Centre* (Kok. 1997, s. I-7119, 37 kohta) ja asia C-41/90, *Höfner ja Elser* (Kok. 1991, s. I-1979, 33 kohta).

⁽¹²⁾ Ks. esim. yhdistetyt asiat T-24/93 ym., *Compagnie maritime belge* (Kok. 1996, s. II-1201, 203 kohta) ja alaviitteessä 3 mainittu tuomio asiassa *Commercial Solvents*, 23 kohta.

⁽¹³⁾ Ks. esim. yhdistetyt asiat T-213/95 ja T-18/96, *SCK ja FNK* (Kok. 1997, s. II-1739 ja jäljempänä 3.2.4 ja 3.2.6 kohta).

⁽¹⁴⁾ Katso jäljempänä 3.2 kohta.

⁽¹⁵⁾ Ks. esimerkiksi tuomio alaviitteessä 11 mainitussa asiassa *Züchner*, asia 319/82; *Kerpen & Kerpen* (Kok. 1983, s. 4173); yhdistetyt asiat 240/82 ym., *Stichting Sigarettenindustrie* (Kok. 1985, s. 3831, 4 kohta) ja yhdistetyt asiat T-25/95 ym., *Cimenteries CBR* (Kok. 2000, s. II-491, 3930 kohta).

- (16) Joissakin lähinnä vertikaalisiin sopimuksiin liittyvissä tuomioissa yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että sopimus oli omiaan haittaamaan jäsenvaltioiden välisten yhtenäismarkkinoiden tavoitteiden toteutumista, ks. esim. asia T-62/98, Volkswagen (Kok. 2000, s. II-2707, 179 kohta), alaviitteessä 11 mainitussa asiassa Bagnasco annetun tuomion 47 kohta ja asia 56/65, Société Technique Minière (Kok. 1966, s. 337). Sopimuksen vaikutus yhtenäismarkkinoiden tavoitteisiin on siten yksi huomioon otettava tekijä.
- (17) Ks. esim. asia T-228/97, Irish Sugar (Kok.1999, s. II-2969, 170 kohta) ja asia 17/77, Miller (Kok 1978, s. 131, 15 kohta).
- (18) Ks. esim. asia C-250/92, Gøttrup-Klim (Kok. 1994, s. II-5641, 54 kohta).
- (19) Ks. esim. asia C-306/96, Javico (Kok. 1998, s. I-1983, 17 kohta) ja alaviitteessä 4 mainittu tuomio asiassa Béguelin, 18 kohta.
- (20) Vrt. tältä osin alaviitteessä 11 mainitut tuomiot asioissa Bagnasco ja Wouters.
- (21) Ks. esim. asia T-141/89, Tréfileurope (Kok. 1995, s. II-791); asia T-29/92, Vereniging van Samenwerkende Prijsregelende Organisaties in de Bouwnijverheid (SPO) (Kok. 1995, s. II-289) vientien osalta ja komission päätös asiassa Volkswagen (II) (EYVL L 264, 4.10.2001, s. 14).
- (22) Ks. asia 71/74, Frubo (Kok. 1975, s. 563, 38 kohta); yhdistetyt asiat 209/78 ym., Van Landewyck (Kok. 1980, s. 3125, 172 kohta); asia T-61/89, Dansk Pelsdyravler Forening (Kok. 1992, s. II-1931, 143 kohta) ja asia T-65/89, BPB Industries ja British Gypsum (Kok. 1993, s. II-389, 135 kohta).
- (23) Ks. asia T-86/95, Compagnie Générale Maritime ym. (Kok. 2002, s. II-1011, 148 kohta ja alaviitteessä 12 mainittu tuomio asiassa Compagnie Maritime Belge, 202 kohta).
- (24) Ks. asia 123/83, BNIC v. Clair (Kok. 1985, s. 391, 29 kohta).
- (25) Ks. komission päätös asiassa Zanussi (EYVL L 322, 16.11.1978, s. 36, 11 kohta).
- (26) Ks. asia 31/85, ETA Fabrique d'Ebauches (Kok. 1985, s. 3933, 12 ja 13 kohta).
- (27) Ks. yhdistetyt asiat C-241/91 P ja C-242/91 P, RTE (Magill) (Kok. 1995, s. I-743, 70 kohta) ja asia 107/82, AEG (Kok. 1983, s. 3151, 60 kohta).
- (28) Ks. edellä olevassa alaviitteessä mainittu tuomio asiassa AEG, 60 kohta.
- (29) Katso asia 5/69, Völk (Kok. 1969, s. 295, 7 kohta).
- (30) Ks. esim. alaviitteessä 19 mainittu tuomio asiassa Javico, 17 kohta ja alaviitteessä 22 mainittu tuomio asiassa BPB Industries ja British Gypsum, 138 kohta.
- (31) Ks. alaviitteessä 22 mainittu tuomio asiassa BPB Industries ja British Gypsum, 138 kohta.
- (32) Ks. esim. alaviitteessä 17 mainittu tuomio asiassa Miller, 9 ja 10 kohta ja alaviitteessä 27 mainittu tuomio asiassa AEG, 58 kohta.
- (33) Ks. yhdistetyt asiat 100/80 ym., Musique Diffusion Française (Kok. 1983, s. 1825, 86 kohta). Tässä tapauksessa kyseessä olevien tuotteiden osuus kyseisistä kansallisista markkinoista oli hieman yli kolme prosenttia. Tuomioistuimen mukaan sopimukset, joilla estettiin rinnakkaiskauppa, olivat omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ottaen huomioon osapuolten suuri liikevaihto ja tuotteiden suhteellinen markkinaosuus verrattuna kilpailevien tavarantoimittajien valmistamien tuotteiden markkinaosuuteen.
- (34) Ks. alaviitteessä 16 mainittu tuomio asiassa Volkswagen, 179 ja 231 kohta ja asia T-213/00, CMA CGM ym. (Kok. 2003, s. I-, 219 ja 220 kohta).
- (35) Ks. esim. asia T-7/93, Langnese-Iglo (Kok. 1995, s. II-1533, 120 kohta).
- (36) Ks. tuomio alaviitteessä 5 mainitussa asiassa Vereniging van Groothandelaren in Bloemenkwekerijprodukten, 140 ja 141 kohta.
- (37) Ks. komission tiedonanto vähämerkityksisistä sopimuksista, jotka eivät Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla rajoita tuntuvasti kilpailua (EYVL C 368, 22.12.2001, s. 13, tiedonannon 3 kohta).
- (38) EYVL L 107, 30.4.1996, s. 4. Tämä suositus korvataan 1.1.2005 lähtien komission suosituksella mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten määritelmästä (EUVL L 124, 20.5.2003, s. 36).
- (39) Käsitteellä "asianomaiset yritykset" tarkoitetaan myös sidossuhteessa olevia yrityksiä, siten kuin ne on määritelty vähämerkityksisistä sopimuksista, jotka eivät Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla rajoita tuntuvasti kilpailua, annetun komission tiedonannon 12 kohdan 2 alakohdassa (EYVL C 368, 22.12.2001, s. 13).
- (40) Ks. edellinen alaviite.
- (41) Merkityksellisiä markkinoita määriteltäessä on otettava huomioon komission tiedonanto merkityksellisten markkinoiden määritelmästä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta (EYVL C 372, 9.12.1997, s. 5).
- (42) Vrt. edellä 14 kohta.
- (43) Ks. alaviitteessä 15 mainittu tuomio asiassa Kerpen & Kerpen, 8 kohta. On huomattava, että yhteisöjen tuomioistuin ei viittaa markkinaosuuteen vaan Ranskan harjoittaman viennin osuuteen ja tuotemääriin.
- (44) Ks. esim. alaviitteessä 16 mainittu tuomio asiassa Volkswagen ja asia T-175/95, BASF Coatings (Kok. 1999, s. II-1581). Rinnakkaiskaupan estävien horisontaalisten sopimusten osalta ks. yhdistetyt asiat 96/82 ym., IAZ International (Kok. 1983, s. 3369, 27 kohta).
- (45) Ks. esim. asia T-142/89, Usines Gustave Boël (Kok. 1995, s. II-867, 102 kohta).
- (46) Horisontaalisia sopimuksia tarkastellaan komission suuntaviivoissa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin (EYVL C 3, 6.1.2001, s. 2). Kyseisissä suuntaviivoissa arvioidaan erityyppisistä sopimuksista aiheutuvaa merkittävää vaikutusta kilpailuun muttei käsitellä kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitettä.
- (47) Ks. neuvoston asetus (ETY) N:o 139/2004 yrityskeskittymien valvonnasta (EYVL L 24, 29.1.2004, s. 1).
- (48) Komission tiedonannossa kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan toiminnan hoitavien yhteisyritysten käsitteestä sulautuma-asetuksen mukaan (EYVL C 66, 2.3.1998, s. 1), selvennetään tämän käsitteen soveltamisalaa.

- (49) Ks. esim. komission päätös asiassa Ford/Volkswagen (EYVL L 20, 28.1.1993, s. 14).
- (50) Ks. edellä alaviitteessä 23 mainittu tuomio asiassa Compagnie Générale Maritime, 146 kohta.
- (51) Ks. yhdistetyt asiat 43/82 ja 63/82, VBVB ja VBBB (Kok. 1984, s. 19, 9 kohta).
- (52) Ks. asia T-66/89, Publishers Association (Kok. 1992, s. II-1995)
- (53) Ks. alaviitteessä 3 mainittu tuomio asiassa Commercial Solvents, alaviitteessä 10 mainittu tuomio asiassa Hoffmann-La Roche, 125 kohta, ja alaviitteessä 27 mainittu tuomio asiassa RTE ja ITP sekä asia 6/72, Continental Can (Kok. 1973, s. 215, 16 kohta) ja asia 27/76, United Brands (Kok. 1978, s. 207, 197–203 kohta).
- (54) Ks. alaviitteessä 3 mainittu tuomio asiassa Commercial Solvents, 32 ja 33 kohta.
- (55) Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan määräävä asema on määritelty yrityksen taloudelliseksi valta-asemaksiksi, jonka ansiosta sillä on mahdollisuus estää tehokkaan kilpailun säilyminen merkityksellisillä markkinoilla ja joka antaa sille mahdollisuuden toimia riippumattomasti suhteessa kilpailijoihinsa, asiakkaisiinsa sekä myös tuotteensa kuluttajiin, katso esimerkiksi alaviitteessä 9 mainittu tuomio asiassa Hoffmann-La Roche, 38 kohta.
- (56) Ks. hiljattain annettu tuomio alaviitteessä 11 mainitussa asiassa Wouters, 95 kohta.
- (57) Ks. esim. asia 246/86, Belasco (Kok. 1989, s. 2117, 32–38 kohta).
- (58) Ks. edellisessä alaviitteessä mainittu tuomio asiassa Belasco, 34 kohta ja hiljattaiset yhdistetyt asiat T-202/98 ym., British Sugar (Kok. 2001, s. II-2035, 79 kohta). Toisaalta tilanne on erilainen, jos markkinat eivät ole avoimia tuonneille, katso alaviitteessä 11 mainittu tuomio asiassa Bagnasco, 51 kohta.
- (59) Luoton avaaminen käyttötilille ja yleisvakuudet.
- (60) Ks. alaviitteessä 11 mainittu tuomio asiassa Bagnasco, 51 kohta.
- (61) Ks. asia 45/85, Verband der Sachversicherer (Kok. 1987, s. 405, 50 kohta) ja asia C-7/95 P, John Deere (Kok. 1998, s. I-3111). Ks. myös alaviitteessä 22 mainittu tuomio asiassa Van Landewyck, 172 kohta, jossa tuomioistuimien korosti, että kyseessä olevalla sopimuksella vähennettiin edelleen huomattavasti pyrkimyksiä suosia maahan tuotujen tuotteiden myyntiä.
- (62) Ks. alaviitteessä 15 mainittu tuomio asiassa Stichting Sigarettenindustrie, 49 ja 50 kohta.
- (63) Ks. asia T-22/97, Kesko (Kok. 1999, s. II-3775, 109 kohta).
- (64) Ks. esim. asia T-65/98, Van den Bergh Foods (Kok. 2003, s. II-... ja alaviitteessä 35 mainittu tuomio asiassa Langnese-Iglo, 120 kohta).
- (65) Ks. esim. tuomio 7.12.2000, asia C-214/99, Neste (Kok. 2000, s. I-11121).
- (66) Ks. tuomio 28.2.1991, asia C-234/89, Delimitis (Kok. 1991, s. I-935).
- (67) Ks. alaviitteessä 35 mainittu tuomio asiassa Langnese-Iglo.
- (68) Ks. alaviitteessä 21 mainittu komission päätös asiassa Volkswagen (II), 81 kohta ja sitä seuraavat kohdat.
- (69) Ks. alaviitteessä 13 mainittu tuomio asiassa SCK ja FNK, 177-181 kohta.
- (70) Ks. alaviitteessä 11 mainittu tuomio asiassa Ambulanz Glöckner, 38 kohta; asia C-179/90, Merci convenzionali porto di Genova (Kok. 1991, s. I-5889) ja asia C-242/95, GT-Link (Kok. 1997, s. I-4449).
- (71) Ks. esim. alaviitteessä 22 mainittu tuomio asiassa BPB Industries ja British Gypsum.
- (72) Ks. asia 322/81, Nederlandse Banden Industrie Michelin (Kok. 1983, s. 3461).
- (73) Katso asia 61/80, Coöperative Stremsel- en Kleurselabriek (Kok. 1981, s. 851, 15 kohta).
- (74) Ks. alaviitteessä 17 mainittu tuomio asiassa Irish Sugar, 169 kohta.
- (75) Ks. alaviitteessä 27 mainittu tuomio asiassa RTE (Magill), 70 kohta.
- (76) Ks. alaviitteessä 17 mainittu tuomio asiassa Irish Sugar.
- (77) Ks. esim. alaviitteessä 70 mainittu oikeuskäytäntö.
- (78) Ks. asia 28/77, Tepea (Kok. 1978, s. 1391, 48 kohta ja alaviitteessä 53 mainittu tuomio asiassa Continental Can, 16 kohta).
- (79) Ks. yhdistetyt asiat C-89/85 ym., Ahlström Osakeyhtiö (Woodpulp) (Kok. 1988, s. 651, 16 kohta).
- (80) Ks. asia T-102/96, Gencor (Kok. 1999, s. II-879), jossa sovelletaan vaikutusten arvioimista sulautumien alalla.
- (81) Ks. alaviitteessä 19 mainittu tuomio asiassa Javico, 19 kohta.
- (82) Ks. tästä asia 51/75, EMI v. CBS (Kok. 1976, s. 811, 28 ja 29 kohta).
- (83) Ks. komission päätös asiassa Siemens/Fanuc (EYVL L 376, 31.12.1985, s. 29).
- (84) Ks. yhdistetyt asiat 29/83 ja 30/83, CRAM ja Rheinzinc (Kok. 1984, s. 1679 ja yhdistetyt asiat 40/73 ym.), Suiker Unie (Kok. 1975, s. 1663, 564 ja 580 kohta).
- (85) Ks. alaviitteessä 19 mainittu tuomio asiassa Javico, 22 kohta.
- (86) Ks. alaviitteessä 12 mainittu tuomio asiassa Compagnie maritime belge, 203 kohta.
- (87) Ks. alaviitteessä 19 mainittu tuomio asiassa Javico.
- (88) Ks. alaviitteessä 19 mainittu tuomio Javico, 24–26 kohta.